RNI NO. MAHMAR/2020/84035

कायदेविषयक मार्गदर्शन मोफत
संपर्क
ॲड . सुशीला
मो नं 8766507294

BAHUJAN SAURABHA
बहुजन सौरभ

दि. 21 फेब्रुवारी 2026

1939- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे मुंबई असेंब्लीत अंदाजपत्रकावर परखड भाषण.

1948- घटना समितीच्या सदस्यांकडून घटनेचा मसुदा सादर. संकलन प्रा. यशवंत दुपटे

शनिवार, २१ फेब्रुवारी २०२६ | वर्ष : ६ | अंक : ५५ | दैनिक | किंमत : ₹ ५/-
Saturday, 21 February 2026 | Year : 6 | Issue : 55 | Daily | Rate: Rs. 5/-

महत्त्वाच्या बातम्या

मायक्रोसॉफ्ट 20 लाख शिक्षकांना देणार AI चे प्रशिक्षण

नवी दिल्ली : तंत्रज्ञान क्षेत्रातील दिग्गज कंपनी मायक्रोसॉफ्टने भारतात शिक्षणाचे चित्र बदलण्यासाठी 'मायक्रोसॉफ्ट एलिव्हेट फॉर एज्युकेटर्स' या महत्त्वाकांक्षी उपक्रमाची घोषणा केली आहे. या उपक्रमांतर्गत 2026 पासून 2030 पर्यंत भारतातील 20 लाख शिक्षकांना कृत्रिम बुद्धिमत्ता आणि संगणकीय विचारांचे प्रशिक्षण दिले जाणार आहे. भारत हा आशियातील पहिला देश आहे जिथे हा कार्यक्रम इतक्या मोठ्या प्रमाणावर राबवला जाणार आहे. भारतात 20 कोटींहून अधिक विद्यार्थी आणि सुमारे 1 कोटी शिक्षक आहेत. या प्रचंड लोकसंख्येला एआय साक्षर करण्यासाठी मायक्रोसॉफ्टने पुढाकार घेतला आहे. या उपक्रमाचा फायदा 2,00,000 पेक्षा जास्त शाळांना होणार असून 25,000 हून अधिक संस्थांमध्ये एआय सज्जता निर्माण केली जाईल. दिल्लीतील 75 'सीएम श्री' शाळांपासून या क्रांतीची सुरुवात होणार आहे

मातीची भांडी बनवणाऱ्याला आली 1 कोटींची GST नोटीस

पाटना : उत्तर प्रदेशातील रायबरेलीमध्ये प्रशासकीय निष्काळजीपणाचे एक अत्यंत धक्कादायक प्रकरण समोर आले आहे. मातीची भांडी बनवणाऱ्या मोहम्मद शाहिद यांना चक्क 1 कोटी 25 हजार 297 रुपयांची जीएसटी नोटीस पाठवण्यात आली आहे. ही नोटीस मिळाल्यापासून त्यांच्या कुटुंबात भीतीचे वातावरण पसरले आहे. शाहिद यांना ही नोटीस मिळाली असून ते प्रचंड घाबरलेले आहेत. त्यांनी आता वरिष्ठ अधिकाऱ्यांकडे धाव घेत या प्रकरणाची चौकशी करण्याची मागणी केली आहे. मोहम्मद शाहिद यांना मिळालेल्या नोटिसीनुसार, त्यांची वार्षिक उलाढाल दाखवण्यात आली आहे, जी प्रत्यक्षात शून्य आहे. त्यांचे आणि त्यांच्या कुटुंबाचा उदरनिर्वाह अत्यंत तुटपुंज्या उत्पन्नावर चालतो. हे फसवणुकीचे प्रकरण असल्याचे मानले जात आहे. मात्र अशा प्रकारची नोटीस मिळाल्याने प्रशासकीय व्यवस्थेवर अनेक प्रश्नचिन्ह उभे राहिले आहेत.

राहुल गांधी सुलतानपूर न्यायालयात हजर ...

नवी दिल्ली : केंद्रीय गृहमंत्री अमित शहा यांच्याविरुद्ध राहुल गांधी यांनी केलेले आक्षेपार्ह विधान त्यांना महागात पडले आहे. ही टिप्पणी त्यांच्या अडचणी वाढवणारी असल्याचे दिसून येत आहे. या संदर्भात काँग्रेस नेते राहुल गांधी सुलतानपूर येथील खासदार-आमदार न्यायालयात हजर झाले. कडक सुरक्षेत राहुल गांधी यांनी त्यांचे म्हणणे नोंदवले. ते शुक्रवारी सुलतानपूर येथील खासदार-आमदार न्यायालयात पोहोचले, जिथे त्यांनी त्यांचे म्हणणे नोंदवले. त्यांच्यावरील आरोप निराधार असल्याचे सांगत राहुल गांधींनी स्वतःला निर्दोष घोषित केले. या प्रकरणात पुरावे सादर करण्यासाठी न्यायालयाने 9 मार्च ही पुढील तारीख निश्चित केली आहे.

दिल्ली पोलिसांची एआय समिटमधील निदर्शकांवर कारवाई

नवी दिल्ली : दिल्ली पोलिसांनी एआय समिटमधील निदर्शनांवर कडक भूमिका घेतली आहे, शर्टशिवाय निदर्शने केल्याबद्दल भारतीय युवा काँग्रेसच्या चार कार्यकर्त्यांना अटक केली आहे.अतिरिक्त सीपी (नवी दिल्ली) देवेश कुमार महाला म्हणाले की, एआय समिटमध्ये शर्टलेस निषेध करणाऱ्या चार भारतीय युवा काँग्रेस कार्यकर्त्यांना अटक करण्यात आली आहे आणि अशा निषेधांमध्ये सहभागी असलेल्या सर्वांवर कठोर कायदेशीर कारवाई केली जाईल.

लोकसभा अध्यक्षांना पदावरून हटवणे कठीण?

नवी दिल्ली : लोकसभा अध्यक्ष ओम बिर्ला यांच्याविरोधातील अविश्वास ठरावाच्या प्रस्तावावरून संसदेत सत्ताधारी आणि विरोधकांमध्ये राजकीय घमासान पाहायला मिळणार आहे. काँग्रेसने हा ठराव मंजूर करण्यासाठी जोरदार तयारी केल्याचे दिसून येत आहे. हीच बाब लक्षात घेता भाजपानेही सावध पवित्रा घेतला असून काँग्रेसला एकटे पाडण्याची रणनीती आखली आहे. विरोधकांच्या इंडिया आघाडीतील काही घटकपक्षांना भाजपा आपल्या बाजूने वळवण्याचा प्रयत्न करीत असल्याचे सूत्रांनी सांगितले आहे. संसदेच्या अर्थसंकल्पीय अधिवेशनात भाजपाप्रणीत केंद्र सरकारवर इंडिया आघाडीने आधीच दबाव निर्माण केल्याचे मत एका गटाने व्यक्त केले आहे. प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी राष्ट्रपतींच्या अभिभाषणावरील आभार प्रदर्शन प्रस्तावाच्या चर्चेला उत्तर देण्यासाठी संसदेत न येणे हा आपला एक प्रकारचा विजयच आहे. विरोधी पक्षनेते राहुल गांधी यांच्या भाषणात वारंवार अडथळे आणणे किंवा त्यातील भाग काढून टाकणे याचा बदला आपण आधीच घेतला असल्याचे या गटाचे म्हणणे आहे. अविश्वास ठराव फेटाळला जाण्याची शक्यता असताना लोकसभा अध्यक्षांशी उघड संघर्ष करण्यात काहीच फायदा नाही. ओम बिर्ला हे पुढील तीन वर्षे अध्यक्षपदावर राहणार असल्याने त्यांना दुखावण्यात काहीच अर्थ नाही, अशी भूमिकाही या गटाने मांडल्याचे कळते आहे.

ओम बिर्ला यांच्याविरोधात मांडण्यात येणाऱ्या अविश्वास प्रस्तावावर काँग्रेसमधील एक मोठा गट ठाम आहे. संसदेचे कामकाज एकांगी आणि पक्षपाती पद्धतीने चालत असल्याचे सिद्ध करण्यासाठी या ठरावावर चर्चा होणे

गरजेचे असल्याचे मत त्यांनी व्यक्त केले आहे. लोकसभा अध्यक्षांकडून विरोधकांचा आवाज कसा दाबला जातो हे आम्हाला दाखवून द्यायचे आहे, त्यासाठी संसदीय लोकशाहीतील कोणतेही साधन वापरण्यापासून आम्ही मागे हटणार नाही, असे काँग्रेसमधील एका ज्येष्ठ खासदाराने सांगितले. लोकसभा अध्यक्षांविरोधात अविश्वास ठराव आणणे ही दुर्मीळ बाब असली तरीही त्यामुळे आमची तक्रार अधिकृतपणे मांडली जाईल, असेही ते म्हणाले. काँग्रेसच्या दुसऱ्या एका नेत्याने सांगितले की- लोकसभा अध्यक्षांविरोधात अविश्वास प्रस्ताव आणण्याचा निर्णय हा कोणत्याही एका पक्षाचा नाही. इंडिया आघाडीतील सगळ्याच घटकपक्षातील खासदारांनी या प्रस्तावावर स्वाक्षऱ्या केलेल्या आहेत. अविश्वास ठराव संसदेत सादर करण्याआधी आम्ही त्यावर दोन दिवस सविस्तर चर्चा14 दिवसांची नोटीस आणि

अविश्वास ठरावावरून इंडिया आघाडीत फूट ?

संसदेचे अर्थसंकल्पीय अधिवेशन 9 मार्च रोजी पुन्हा सुरू झाल्यावर लोकसभा अध्यक्षांविरोधातील अविश्वास ठराव चर्चेला येण्याची शक्यता आहे. काँग्रेस या ठरावासाठी आक्रमक असली तरीही इंडिया आघाडीतील इतर लहान पक्षांना आपल्या बाजूने वळवून काँग्रेसची कोंडी करण्याची रणनीती भाजपाने आखल्याचे सूत्रांनी सांगितले आहे. अविश्वास ठरावाच्या मुद्द्यावरून विरोधकांच्या इंडिया आघाडीत आधीच दोन गट पडल्याचे दिसून येत आहे. काँग्रेसने घेतलेली भूमिका अत्यंत आक्रमक असून, इतक्या टोकाच्या भूमिकेची गरज नसल्याचे मत काही पक्षातील खासदारांनी व्यक्त केले आहे. त्यातच पश्चिम बंगालच्या मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जी यांच्या नेतृत्वाखालील तृणमूल काँग्रेसने या अविश्वास ठरावाच्या नोटीसीवर अद्याप स्वाक्षरी केलेली नाही, त्यामुळे विरोधकांच्या एकजुटीवर प्रश्नचिन्ह उपस्थित झाले आहे.

बहुमताचा नियम काय?

ठरावावर चर्चा सुरू असताना लोकसभा अध्यक्षांना अध्यक्षस्थानी राहून सभागृहाचे कामकाज चालवता येत नाही. अशा वेळी लोकसभा उपाध्यक्ष किंवा त्यांच्या अनुपस्थितीत राष्ट्रपतींनी नियुक्त केलेल्या सदस्याद्वारे सभागृहाचे कामकाज चालवले जाते. लोकसभा अध्यक्षांना पदावरून दूर करण्याच्या प्रक्रियेतील सर्वात कठीण भाग म्हणजे मतदानाचा नियम. सर्वसाधारण ठराव किंवा अविश्वास प्रस्तावाच्या तुलनेत अध्यक्षांना दूर करण्यासाठी सभागृहाच्या एकूण सदस्यसंख्येचे बहुमत आवश्यक असते. त्यामुळे ओम बिर्ला यांच्याविरोधातील अविश्वास ठरावाचे काय होणार याकडे सर्वांचे लक्ष लागून आहे. ठरावावर केवळ दोन खासदारांच्या स्वाक्षऱ्यांची गरज असतानाही काँग्रेसने 118 खासदारांच्या स्वाक्षऱ्या घेतलेल्या आहेत, त्यामुळे या ठरावाचा पुढील कोणताही निर्णय सर्व पक्षांच्या बैठकीत किंवा सल्लामसलतीनंतरच घेतला जाईल.

14 दिवसांची नोटीस आणि बहुमताचा नियम काय ?

लोकसभा अध्यक्षांना अध्यक्षस्थानी राहून सभागृहाचे कामकाज चालवता येत नाही. अशा वेळी लोकसभा उपाध्यक्ष किंवा त्यांच्या अनुपस्थितीत राष्ट्रपतींनी नियुक्त केलेल्या सदस्याद्वारे सभागृहाचे कामकाज चालवले जाते. लोकसभा अध्यक्षांना पदावरून दूर करण्याच्या प्रक्रियेतील सर्वात कठीण भाग म्हणजे मतदानाचा नियम. सर्वसाधारण ठराव किंवा अविश्वास प्रस्तावाच्या तुलनेत अध्यक्षांना दूर करण्यासाठी सभागृहाच्या एकूण सदस्यसंख्येचे बहुमत आवश्यक असते. याचाच अर्थ केवळ उपस्थित आणि मतदान करणाऱ्या सदस्यांचे बहुमत पुरेसे नसते. उदाहरणार्थ लोकसभेची मंजूर सदस्यसंख्या 543 असल्यास रिक्त पदे किमान 272 मते मिळवणे आवश्यक आहे. त्यामुळेच सरकार पाडण्यापेक्षा लोकसभा अध्यक्षांना पदावरून दूर करण्याची प्रक्रिया कायदेशीररित्या अत्यंत कठीण मानली जाते, त्यामुळे ओम बिर्ला यांच्याविरोधातील अविश्वास ठरावाचे काय होणार याकडे सर्वांचे लक्ष लागून आहे.

बंगाल एसआयआर वादावर सर्वोच्च न्यायालयाची कडक भूमिका...

नवी दिल्ली : पश्चिम बंगाल विधानसभा निवडणुकीपूर्वी मतदार याद्यांच्या विशेष सघन पुनरावृत्ती (SIR) भोवतीचा वाद वाढत चालला आहे. आज, सर्वोच्च न्यायालयाने राज्यात निवडणूक आयोगाकडून घेण्यात येणाऱ्या विशेष सघन पुनरावृत्ती (SIR) वरून उद्भवलेल्या वादावर सुनावणी केली. कडक

भूमिका घेत न्यायालयाने कोलकाता उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायाधीशांना अनेक महत्त्वाच्या सूचना दिल्या. न्यायालयाने SIR ला नियुक्त केलेल्या उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायाधीशांना (SIR) काढून टाकण्याचे आणि वरिष्ठ न्यायाधीशांच्या बदलीचे आदेश दिले. सर्वोच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने कोलकाता उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायाधीशांना न्यायालयीन अधिकाऱ्यांना कामावरून काढून टाकण्यास आणि पश्चिम बंगालमध्ये एसआयआरला मदत करण्यासाठी माजी न्यायाधीशांची नियुक्ती करण्यासाठी काम करण्यास सांगितले. सर्वोच्च न्यायालयाने मतदार यादीच्या विशेष सघन पुनरावृत्तीसाठी पुरेसे 'अ' वर्ग अधिकारी नियुक्त करण्यात पश्चिम बंगाल सरकारच्या अपयशाचीही दखल घेतली. ज्यांची नावे तार्किक विसंगती यादीत समाविष्ट करण्यात आली आहेत त्यांचे दावे आणि आक्षेप आता कार्यरत आणि माजी न्यायिक अधिकारी ठरवतील. न्यायालयाने कोलकाता उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायाधीशांना या कामासाठी न्यायिक अधिकारी उपलब्ध करून देण्यास सांगितले आहे.

गॅस लिकेजच्या तक्रारीत वाढ!

नागपूर : गॅस सिलिंडर लिकेजमुळे लागलेल्या आगीत अनेकांना दुखापती होणे, प्रसंगी काहींचा जीव जाणे अशा घटना समोर येत असतात. अशा घटनांची पुनरावृत्ती टाळण्यासाठी घरगुती गॅस वापरतांना सुरक्षिततेचे नियम पाळणे अत्यावश्यक असते. गॅस सिलिंडरबाबत होणारी थोडीशी बेपर्वाई मोठ्या दुर्घटनेला निमंत्रण देऊ शकते. नागपूर शहरात गॅस गळतीमुळे लागलेल्या आगीत अनेक नागरिक जखमी होण्याच्या, तर काही प्रसंगी जीव जाण्याच्या दुर्दैवी घटना घडल्या आहेत. गॅस सिलिंडर हाताळतांना सुरक्षेच्या नियमांकडे दुर्लक्ष केल्यामुळे अशा अपघातांची पुनरावृत्ती होण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. जुना झालेला पाइप, खराब झालेले रेग्युलेटरचे वॉशर किंवा शेगडीच्या बर्नरमधील बिघाडामुळे गळती होते.

केरळ विधानसभा निवडणुकीत 26 .9 दशलक्ष मतदार...

तिरुवनंतपुरम : केरळमध्ये या वर्षी विधानसभा निवडणुका होणार आहेत. निवडणूक आयोगाने केलेल्या विशेष सखोल पुनरावृत्ती (SIR) नंतर मतदार यादी अद्ययावत करण्यात आली आहे. राज्याचे मुख्य निवडणूक अधिकारी रतन यू. केळकर यांच्या कार्यालयानुसार, राज्यात आता एकूण मतदारांची संख्या 26,953,644 आहे. विविध राजकीय पक्षांच्या

प्रतिनिधींसोबत झालेल्या बैठकीनंतर शुक्रवारी हे अंतिम आकडे जाहीर करण्यात आले. नवीन मतदार यादी अधिकृतपणे 21 फेब्रुवारी रोजी प्रकाशित केली जाईल आणि येत्या विधानसभा निवडणुकीत ती लागू केली जाईल. 23 डिसेंबर रोजी प्रसिद्ध झालेल्या प्रारूप मतदार यादीत 2.54 कोटी मतदारांची यादी होती. एसआयआर प्रक्रियेच्या पहिल्या टप्प्यात, राज्यभरात 2.78 कोटी फॉर्म वाटण्यात आले. छाननी, सुनावणी आणि दुरुस्त्या पूर्ण झाल्यानंतर, मतदारांची अंतिम संख्या आता 2.69 कोटी झाली आहे. एकूण मतदारांपैकी 1.31 कोटी पुरुष आणि 1.38 कोटी महिला आहेत. अशा प्रकारे, राज्यात महिला मतदारांची संख्या पुरुषांपेक्षा जास्त आहे. तथापि, अंतिम यादीत 2,23,558 परदेशी मतदारांचाही समावेश आहे.

1 एप्रिल 2026 पासून राष्ट्रीय महामार्गावर रोख टोल बंद ...

नवी दिल्ली : 1 एप्रिल 2026 पासून देशभरातील राष्ट्रीय महामार्ग टोल प्लाझांवर रोख रक्कम भरणे पूर्णपणे बंद करण्याचा विचार करत आहे. या निर्णयाचा उद्देश पूर्णपणे डिजिटल राष्ट्रीय महामार्ग टोलिंग प्रणाली विकसित करणे आहे, ज्यामुळे टोल भरण्याची प्रक्रिया जलद, अधिक पारदर्शक आणि विश्वासार्ह होईल. एकदा अंमलबजावणी झाल्यानंतर, राष्ट्रीय

महामार्गांवरील सर्व टोल प्लाझावर फक्त डिजिटल माध्यमातूनच पैसे स्वीकारले जातील. फास्टॅग किंवा यूपीआय वापरून टोल वसूल केले जातील. रस्ते वाहतूक आणि महामार्ग मंत्रालयाच्या मते, इलेक्ट्रॉनिक टोल संकलनाचे फायदे अधिक मजबूत करण्यासाठी आणि टोल प्लाझाच्या कामकाजाची कार्यक्षमता आणि विश्वासार्हता वाढवण्यासाठी हा प्रस्ताव सादर केला जात आहे. सरकारी निवेदनात म्हटले आहे की या बदलामुळे राष्ट्रीय महामार्ग वापरकर्त्यांसाठी प्रवास सुलभ होईल. लेन क्षमता वाढेल, टोल प्लाझावरील गर्दी कमी होईल आणि टोल व्यवहार अधिक एकसमान आणि पारदर्शक होतील.

UGC Bill -2026 च्या नियमाच्या समर्थनार्थ धरणे निदर्शने

नागपूर : उच्च शिक्षण संस्था मध्ये होणारा जातीय भेदभावाला प्रतिबंध व समता प्रस्तापित करणारा विद्यापीठ अनुदान आयोग नियमावली 2026 लागू करावी यासाठी राष्ट्रीय एकता आंदोलन व विविध सामाजिक कामगार संगठनाच्या वतीने 20 फेब्रुवारी रोजी 12 ते 5 या वेळेत एकदिवसीय धरणे निदर्शने आंदोलन संविधान चौक नागपूर येथे संपन्न झाले. धरणे आंदोलन- कामगार नेते व राष्ट्रीय एकता आंदोलनचे मुख्य संयोजक अरुण

गाडे, यांचे अध्यक्षतेखालीतसेच मा गोपाल ऋषिकार भारती राष्ट्रीय संपन्न झाले. धरणे निदर्शने आंदोलनात राष्ट्रीय संयुक्त मोर्चाचे प्रा. डॉ. रमेश पिशे, ऑल इंडिया आदिवासी एम्प्लॉईज फेडेरेशनचे प्रा. मधुकर उईके, आशा व गट प्रवर्तक संघटनेचे कामेड राजेंद्र साठे, संविधान परिवारचे प्रा. राहुल मुन, मध्यवर्ती कर्मचारी संघटनेचे अशोक दगडे, राष्ट्रीय चर्मकार महासंघाच्या मीना भागवतकर, अ.भा. तांडा सुधार समितीचे प्रा. प्रकाश राठोड आणि महासचिव नामा जाधव, संभाजी ब्रिगेडचे प्रताप पटले, भीम आर्मीचे संजय फुलझेले, ओबीसी महासंघच्या ॲड. समीक्षा गणेशे, सुजाता लोखंडे, श्यामराव हाडके यांचे सह विविध SC, ST, OBC मायनॉर्टिजि संघटना आणि सकल ओबीसी मोर्चाचा सहभाग होता. या आंदोलनात GC Bill 2026 लागू करने, 2026च्या च्या जनगणननेत SC-ST सह ओबीसीचा समावेश करणे, EVM बंद करुन बॅलेट पेपरवर निवडणूक घेणे, कामगार विरोधी 4 काळे कायदे रद्द करणे या मागण्यासह इतर मागण्याचे निवेदन महामहीम राष्ट्रपती, प्रधानमंत्री आणि सर्वोच्च न्यायालयाचे मुख्य न्यायाधीश यांना निवेदन देण्यात आले. राजेश देंगरे, एवं पोधारे, सुंकुद्ध मेंढे, डॉ. विलास काई राहल कांबी, संवतीका लेकुखाडे, हम्दी पुडीराम परकी, संदीप कोयें, अशोक काकडेर और लिलावर नोडे, रेखा काटोले, विदेदतिले मस्कोल्हे, विक्की बेतल्खोडे, धरणे आंदोलनात मोठ्या संख्येने SC/ST/OBC सह विविध संघटनाचे पदाधिकारी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. भूमिका प्रा रमेश पिशे, संचालन नामा जाधव यांनी केले.

छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जयंतीच्या पार्श्वभूमीवर काही राज्यात गोंधळ ...

आंध्रा, कर्नाटक, मध्य प्रदेशात काही ठिकाणी तणाव

नवी दिल्ली : देशभरात गुरूवारी छत्रपती शिवाजी महाराजांची जयंती उत्साहात साजरी केली गेली. मात्र महाराष्ट्राच्या बाहेरील राज्यांमध्ये जयंतीच्या कार्यक्रमात काही अप्रिय घटना घडल्या. कर्नाटक, मध्य प्रदेश आणि आंध्र प्रदेशमध्ये मिरवणुकीदरम्यान दोन गटात तणावाची परिस्थिती निर्माण झाली होती. पोलिसांनी हस्तक्षेप करत परिस्थिती नियंत्रणात आणण्याचा प्रयत्न केला. महाराष्ट्रातही मिरवणुकीच्या दरम्यान काही ठिकाणी हुल्लडबाजी पाहण्यास मिळाली. तर पुणे जिल्ह्यात खासदार डॉ. अमोल कोल्हे यांच्या व्याख्यानास विरोध करण्यात आला. राजकीय व्यक्ती व्याख्यान देत असल्यामुळे राजकीय स्वरूप प्राप्त होत असल्याचा आरोप विद्यार्थ्यांनी केला. तर दोन दिवसांपूर्वी शिवाजीनगर जिल्हा न्यायालयात आयोजित केलेल्या श्रीमंत कोकाटे यांच्या व्याख्यानालाही विरोध करण्यात आला होता.

कर्नाटकच्या बागलकोट येथे जयंतीनिमित्त भव्य मिरवणूक काढण्यात आली होती. मात्र मिरवणूक एका मशिदीसमोरून जात असताना मिरवणुकीवर दगडफेक झाल्याचा आरोप करण्यात आला. यानंतर या भागात जातीय तणाव निर्माण होत दंगल उसळली. पोलिसांनी या भागात कलम 144 लागू करत परिस्थिती नियंत्रणात आणण्याचा प्रयत्न केला.

कर्नाटकच्या शेजारी आंध्र प्रदेश राज्यातील हैदराबाद येथील अंबरपेट येथेही रमजानच्या नमाज दरम्यान

शिवजयंतीची मिरवणूक एका मशिदीजवळून जात असताना किरकोळ जातीय दंगल घडली. मिरवणुकीदरम्यान मोठ्या आवाजात गाणी वाजवण्याला आणि घोषणाबाजीला मुस्लीम समुदायाने आक्षेप घेतला. ज्यामुळे वाद निर्माण होऊन काही काळ तणाव पसरला. मध्य प्रदेश राज्यातील जबलपूरच्या संवेदनशील अशा सिहोरा तहसीलमध्येही जातीय तणाव निर्माण झाला होता. सिहोरामधील दुर्गा मंदिरात संध्याकाळची आरती आणि जवळच्या मशिदीत प्रार्थना एकाच वेळी सुरू झाल्यामुळे गोंधळाची परिस्थिती निर्माण झाली. यावेळी एका तरूणाने मंदिराच्या ग्रीलचे नुकसान केल्याचा आरोप केला. ज्यामुळे वाद वाढला. पुढे दगडफेक आणि हाणामारीपर्यंत प्रकरण पोहोचले.

नांदेडमध्ये छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या मिरवणुकीदरम्यान पोलिसांना सौम्य लाठीमार करावा लागला. बुलढाणा जिल्ह्यातील जामोद तालुक्यातील एका गावात छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जयंतीनिमित्त काढण्यात आलेल्या मिरवणुकीत नाचण्याच्या कारणावरून दोन गटात वाद झाला. यावरून पोलिसांना हस्तक्षेप करत परिस्थिती नियंत्रणात आणावी लागली.

बहुजन सौरभ

इथे संपर्क साधावा

- **प्रवीण गायकवाड**
09850301528
विश्वकर्मा नगर, कुकडे लाऊड, वंजारीनगर, एम्प्रेस मिल कॉलनी
- **निलेश कांबळे**
मो. 94236 34976
एरिया : उंटखाना, दत्तात्रयनगर, सुभेदार ले आउट , म्हाळगीनगर
- **सुनील कुंभारे**
मो. 98238 94329
- **विशाखा नारायणे**
मो. 99602 41648
एरिया : जोगी नगर , काशी नगर, धाडीवाल ले आऊट, सुयोग नगर, रानवाडी
- **प्रमोद चहांदे**
मो. 9273170800
जोगी नगर, धाडीवाल ले आऊट, संयोग नगर, नरेंद्र नगर,
- **चंदू नगरारे**
मो. 9975968852
शताब्दी नगर, काशी नगर, अभयनगर, जयवंतनगर, भीम नगर, जोगी नगर.
- **निलेश वालदे**
मो.9764772886
मोहन नगर. गौतम नगर, गड्डीगोदाम परिसर
- **मसारकर**
मो. 918080158604
धाडीवाल ले आउट.
- **लिना विनोद भोवते**
मो.9021770694
इंदोरा, जरीपटका, भीमचौक, नाराघाट.
- **प्रविण राजाराम ठवरे**
मो. 9372331798
मॉडेल टॉऊन, बेझनबाग.
- **रितेश अनिल बोदेले**
मो. 9511843694
WCL पॉव ग्रीड
- **गगन प्रताप नाहारकर**
मो. 8793389936
मेकोसाबाग, नवा नकाशा.
- **प्रमोद बागडे**
मो. 9764973627
इंदोरा, सुगत नगर.
- **बी प्रकाश राव**
मो. 9022621075
भीमचौक, बेझनबाग, मेकोसाबाग.
- **पुष्पीत कराडे**
मो. 8055416108
वैशाली नगर, राणी दुर्गावती चौक.
- **राहुल राजकुमार जांबुळकर**
मो. 9673392025, नारी.
- **श्रीकांत वासनिक**
मो. 9767624345
काचीपूरा, बाबूळखेडा, पार्वती नगर, रमा नगर, जय भिम नगर.
- **मंगेश शंभरकर**
मो. 9970258703
नरेंद्र नगर, सुयोग नगर, भिम नगर, शताब्दी नगर.
- **निळकंठ वि. जवादे**
मो. 9623773365
रमा नगर, मनीष नगर.
- **विनोद कृष्णराव डूले**
वेदांगा न्यूजपेपर, झिंगाबाई टाकळी, गोधनी रोड, .
मो. 7447767922
- **आशिष थुल**
मो. 9423400956
धरमपेठ, आंबेडकरनगर
- **राम मानवटकर**
मो. 8626037360,
न्यू. मनिष नगर
- **अमन शरणागत**
मो.9575673895
टेकअप सिटी , दिघोरी, बहादूरा पेपर एजन्सी,
- **राहुल आठवले**
मो.8485854398
संबोधी बुद्ध विहार, गिट्टीखदान, काटोल रोड, नागपूर
- **दिगाबर पांडुरंग वासनिक**
मो.9561974131
454- नविन सुभेदार ले आऊट
दिनेश पेपर एजन्सी
- **गौतम भीमराव मेश्राम**
जयवंत नगर , अभयनगर
मो. 9975941830
- **स्वप्निल वाढबुधे**
न्यू अमर नगर, शेषनगर, विठ्ठल नगर, सिद्धेश्वरी नगर, चक्रपाणी नगर, गजानन नगर. मो. 96046 54382
- **योगेश मेहर**
टेक ऑफ सिटी, बहादुरा परिसर
मो. 919552971648
- **दिनेश टेंभुर्णे**
इंदोरा, लष्करी बाग, बेझनबाग, पी. डब्ल्यू एस. कॉलेज परिसर
मो. 8806511702
- **गजानन गायकवाड**
कार्तिक मार्टड्ड , बेसा सेंटर, पेट्रोल पंप जवळ, बेसा
मो.9921552488
- **राजेश नंदनवार**
राहुलनगर, सोमलवाडा
मो. 9850335018
- **विनायक हाडके**
प्रतापनगर
मो.न.9545750757
- **शैलेश माटे**
जयताळा, त्रिमूर्ती नगर, अंबाझरी मो. 9767987363
- **संदिप टेंभुरकर**
समता नगर, नारा रोड नागपूर
मो. 8657565247
- **शशिकांत नारनवरे**
एस एस न्युज पेपर अँड मॅक्झिन सेंटर नरेंद्र नगर चौक रिंग रोड नागपूर 15
मो नं. 94033 42555

“ आपल्या आयुष्याच्या प्रत्येक क्षणाची कदर करा. कारण, एकदा गेलेला क्षण परत येत नाही... ”

बहुजन सौरभ
BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ **संपादकीय**

आंबेडकरी समूहापुढील समस्या व उपाय

आजच्या सामाजिक आणि राजकीय परिस्थितीत आंबेडकरी चळवळ एका निर्णायक वळणावर उभी आहे. परिवर्तन, समता, बंधुता आणि न्याय या मूल्यांच्या आधारावर उभारलेली ही चळवळ केवळ एका समाजापुरती मर्यादित नसून संपूर्ण मानवमुक्तीचा व्यापक कार्यक्रम आहे. भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी दिलेला विचार हा संविधानिक लोकशाहीचा कणा आहे. परंतु आजच्या काळात आंबेडकरी समूहासमोर अनेक गुंतागुंतीची आव्हाने उभी आहेत. वैचारिक दिशाभ्रम, संघटनात्मक विखुरलेपण, राजकीय दुर्बलता, आर्थिक असुरक्षितता आणि तरुणाईतील संभ्रम. ही समस्या केवळ बाह्य नाही. ती अंतर्गत आत्मपरीक्षणाचीही मागणी करते. ‘आंबेडकरी समूह पुढे काय?’ हा प्रश्न आता घोषणांचा विषय नसून कृती आराखड्याचा विषय झाला आहे. वैचारिक स्पष्टतेचा अभाव आंबेडकरी चळवळ ही मुळात वैचारिक चळवळ आहे. ‘शिका, संघटित व्हा, संघर्ष करा’ हा संदेश केवळ घोषवाक्य नाही तर तो सामाजिक क्रांतीचा कार्यक्रम आहे. परंतु आज विविध गट, उपगट, संघटना, मंच यांच्या माध्यमातून चळवळ विखुरलेली दिसते. प्रत्येक गट स्वतःला ‘खरा वारस’ समजतो. परिणामी सामूहिक नेतृत्वाचा अभाव निर्माण झाला आहे. आंबेडकरी विचार म्हणजे केवळ प्रतिमा पूजन किंवा घोषणाबाजी नव्हे. तो वैज्ञानिक दृष्टिकोन, विवेकनिष्ठता आणि मानवतावादी मूल्यांचा मार्ग आहे. आज सोशल मीडियावर भावनिक पोस्ट्स, आरोप-प्रत्यारोप आणि अर्धवट माहितीच्या आधारे मतप्रवाह तयार होतात. यामुळे तरुण पिढी संभ्रमित होते. या वर उपाय आहे . नियमित वैचारिक प्रशिक्षण शिबिरे, संविधान अभ्यासवर्ग आणि वाचन चळवळ सुरू करणे गरजेचे आहे. व्यक्तिपूजेऐवजी तत्वपूजेला प्राधान्य देणे आवश्यक आहे. Scheduled Castes, Republican Party of India, Federation Dalit Panthers त्यानंतर BSP असा राजकीय प्रवासात आंबेडकरी पुढे जात आहे. डॉ. आंबेडकरांनी स्थापन केलेली शेड्युल कास्ट फेडरेशन ही सामाजिक न्यायाच्या राजकारणाची सुरुवात होती. पुढे रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडिया या स्वरूपात तिचे रूपांतर झाले. 1970 च्या दशकात दलित पँथरने आक्रमक सांस्कृतिक आणि राजकीय लढा उभारला. पण कालांतराने या सर्व चळवळींत मतभेद वाढले, तुकडे झाले आणि राजकीय प्रभाव कमी होत गेला. आज परिस्थिती अशी आहे की अनेक गट ‘रिपब्लिकन’ नाव वापरतात; परंतु एकत्रित राजकीय शक्ती निर्माण होत नाही. सत्तेत भागीदारीसाठी युती केली जाते; परंतु दीर्घकालीन धोरणात्मक भूमिका स्पष्ट नसते. सत्तेच्या केंद्रात प्रतिनिधित्व कमी असल्याने धोरणनिर्मितीत आंबेडकरी दृष्टिकोन प्रभावीपणे मांडला जात नाही. प्रामाणिक संवादातून राजकीय एकत्रीकरण आणि वैयक्तिक महत्त्वाकांक्षेपेक्षा सामूहिक नेतृत्व करणे गरजेचे आहे. स्थानिक स्वराज्य संस्थांपासून संसदपर्यंत सक्षम नेतृत्व निर्माण युवा आणि महिलांना राजकारणात संधी देणे काळाची गरज आहे. सामाजिक अंतर्गत मतभेद आंबेडकरी समाजातच उपजाती, संघटनात्मक वाद आणि सोशल मीडियावरील संघर्ष वाढताना दिसतात. अस्मिता जपण्याच्या नावाखाली परस्पर संघर्ष होतो. ही स्थिती चिंताजनक आहे, कारण आंबेडकरी विचार हा बंधुत्वाचा आहे. आज मतभेद असणे स्वाभाविक आहे; परंतु ते वैरात रूपांतरित होणे धोकादायक आहे. वैचारिक चर्चा, तर्क आणि पुराव्यावर आधारित संवाद यांची परंपरा पुनर्जीवित करावी लागेल. आंतरसंवादाची व्यासपीठे निर्माण झाली पाहिजे. मतभेदांना लोकशाही पद्धतीने हाताळणे आणि समाजातील सर्व घटकांना समान सन्मान देणे. आजही मोठ्या प्रमाणावर आंबेडकरी समाज आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल आहे. शिक्षण, उद्योग, व्यवसाय आणि रोजगार क्षेत्रात पुरेसे प्रतिनिधित्व नाही. आरक्षण ही संविधानिक तरतूद आहे परंतु त्याचबरोबर उद्योजकता, कौशल्यविकास आणि सहकारी चळवळी यांना प्रोत्साहन देणे आवश्यक आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या हिंदू कोड बिलसारख्या कायद्यांद्वारे महिलांना अधिकार देण्याचा प्रयत्न सुरू झाला आहे. परंतु आजही महिला नेतृत्वाला पुरेशी संधी मिळत नाही. आंबेडकरी चळवळीत महिलांना अग्रभागी आणणे ही काळाची गरज आहे. सामाजिक परिवर्तनासाठी स्त्री-पुरुष समान सहभाग आवश्यक आहे. आंबेडकरी चळवळ ही इतिहासाची देणगी आहे. ती केवळ भूतकाळाची आठवण नसून भविष्याचा मार्ग आहे. आजची आव्हाने मोठी आहेत परंतु संधीही तितक्याच मोठ्या आहेत. जर वैचारिक प्रामाणिकपणा, संघटनात्मक शिस्त आणि सामूहिक नेतृत्व स्वीकारले, तर आंबेडकरी समूह पुन्हा एकदा सामाजिक परिवर्तनाचा केंद्रबिंदू ठरू शकतो. ■ ■

दीक्षाभूमीच्या जागतिक दर्जाच्या पुनर्विकासासाठी समाजाची सामूहिक जबाबदारी

टेंडर निघाले, आता पुढे काय?

नागपूरची ओळख जगभरात ज्या काही गोष्टींमुळे विशेष ठरते, त्यामध्ये दीक्षाभूमीचे स्थान सर्वात महत्त्वाचे आणि पवित्र आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी याच भूमीवर धम्मदीक्षा घेऊन लाखो अनुयायांसह समतेचा, स्वाभिमानाचा आणि नव्या जीवनमूल्यांचा मार्ग स्वीकारला. त्या ऐतिहासिक घटनेने केवळ एका समाजाचे नव्हे, तर संपूर्ण देशाच्या सामाजिक इतिहासाचे रूपांतर घडवून आणले. त्यामुळे दीक्षाभूमी ही केवळ एक वास्तू किंवा पर्यटनस्थळ नसून ती एक विचारधारा, एक प्रेरणास्थान आणि असंख्य लोकांच्या भावनांशी जोडलेली जिवंत ओळख आहे. अशा या पवित्र स्थळाच्या जागतिक दर्जाच्या पुर्नविकास, लँडस्केपिंग आणि सुशोभीकरणासाठी प्रकल्प व्यवस्थापन सल्लागार (PMC) नियुक्त करण्यासाठी टेंडर प्रक्रिया सुरू करण्यात आली आहे. निविदा अर्ज 11 फेब्रुवारी 2026 रोजी दुपारी 2 वाजल्यापासून उपलब्ध करण्यात आले असून ते 26 फेब्रुवारी 2026 रोजी दुपारी 2 वाजेपर्यंत 222.mahatenders.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध राहतील. त्याच कालावधीत निविदा सादर करता येतील. 18 फेब्रुवारी 2026 रोजी दुपारी 4 वाजता NMRDA, नागपूर येथील अधिक्षक अभियंता (प्रकल्प) कार्यालयात निविदापूर्व बैठक आयोजित करण्यात आली आहे, तर निविदा 27 फेब्रुवारी 2026 रोजी दुपारी 2 वाजता उघडण्यात येतील. ही प्रक्रिया सुरू होताच अनेकांच्या मनात एक नैसर्गिक प्रश्न निर्माण झाला आहे. टेंडर निघाले, पण पुढे काय? हा प्रकल्प नेमका कसा राबवला जाणार, त्याचे स्वरूप काय असेल आणि तो वेळेत पूर्ण होईल का, याबाबत समाजामध्ये उत्सुकता आणि थोडीशी चिंता दोन्हीही दिसून येत आहे. दरवर्षी लाखो भाविक दीक्षाभूमीला भेट देतात. धम्मचक्र प्रवर्तन दिनाच्या वेळी तर येथे प्रचंड गर्दी होते. देशाच्या कानाकोपऱ्यातून आणि परदेशातूनही अनुयायी येथे येतात, त्यामुळे येथे अधिक चांगल्या सुविधा, स्वच्छता, नियोजनबद्ध वाहतूक व्यवस्था, सुशोभीकरण आणि आकर्षक लँडस्केपिंग यांची गरज सातत्याने जाणवत आहे. या पार्श्वभूमीवर दीक्षाभूमीचा जागतिक स्तरावर विकास करण्याचा विचार योग्य आणि आवश्यक आहे, यात कोणतेही दुमत नाही. परंतु हा विकास केवळ तांत्रिक किंवा प्रशासकीय बाब म्हणून पाहता येणार नाही. हा विषय थेट भावनांशी जोडलेला आहे. दीक्षाभूमी ही संपूर्ण समाजाची श्रद्धास्थान आहे. त्यामुळे तिच्या विकासासंबंधीचा प्रत्येक निर्णय अत्यंत संवेदनशीलतेने आणि समाजाला विश्वासात घेऊनच घेतला गेला पाहिजे. PMC नियुक्त झाल्यामुळे प्रकल्पाचे तांत्रिक नियोजन, गुणवत्ता नियंत्रण आणि वेळेचे व्यवस्थापन अधिक सुयोग्य पद्धतीने होऊ शकेल. मोठ्या प्रकल्पांसाठी अशा प्रकारचे तांत्रिक मार्गदर्शन आवश्यक असते. मात्र, केवळ तांत्रिक बाबी पुरेशा नसतात. या स्थळाशी जोडलेली भावना, इतिहास आणि पवित्रतेची जाणीव यांचाही विचार तितक्याच गांभीर्याने करणे आवश्यक आहे. म्हणूनच या संपूर्ण प्रक्रियेत समाजाचा सक्रिय सहभाग असणे अत्यंत महत्त्वाचे ठरते. याच ठिकाणी एक महत्त्वाचा मुद्दा केंद्रस्थानी येतो, तो म्हणजे जनसुनावणी. दीक्षाभूमीच्या पुनर्विकासासाठी जनसुनावणी होणे अत्यावश्यक आहे. कारण या ठिकाणाशी लाखो लोकांच्या भावना जोडलेल्या आहेत, लोकांच्या अपेक्षा काय आहेत, त्यांना कोणत्या सुविधा हव्या आहेत, कोणत्या गोष्टी जपल्या पाहिजेत आणि कोणते बदल टाळले गेले पाहिजेत, हे थेट लोकांकडून ऐकणे गरजेचे आहे. जर जनसु?नावणी आयोजित केली गेली, तर सामान्य भाविक, स्थानिक नागरिक, समाजातील वडीलधारी मंडळी, अभ्यासक आणि कार्यकर्ते आपले विचार आणि सूचना मांडू शकतील. त्यामुळे नियुक्त होणाऱ्या सल्लागाराला समाजाच्या भावना आणि अनुभव समजतील, केवळ कागदावरचे नियोजन न करता,

भगवंतजी भगत
मो. 9423788232

लोकांच्या प्रत्यक्ष अनुभवांवर आधारित आराखडा तयार करता येईल. दीक्षाभूमीला भेट देताना लोकांना कोणत्या अडचणी येतात, कोणत्या सुविधा अपुऱ्या आहेत, काय सुधारणा अपेक्षित आहेत आणि कोणत्या गोष्टी जशाच्या तशा राखल्या पाहिजेत, हे या प्रक्रियेतून स्पष्ट होईल. विकास म्हणजे केवळ भव्य इमारती उभारणे किंवा बाह्य सौंदर्य वाढवणे नव्हे. विकास म्हणजे सुविधा आणि श्रद्धा यांचा योग्य समतोल साधणे, म्हणूनच जनसुनावणीद्वारे लोकांच्या भावना समजून घेणे आणि त्यानुसार आराखडा तयार करणे अत्यंत आवश्यक आहे. याच संदर्भात आणखी एक संवेदनशील मुद्दा आहे, तो म्हणजे

अंडरग्राउंड पार्किंगचा प्रस्ताव, दीक्षाभूमी परिसरात अंडरग्राउंड पार्किंगचा प्रस्ताव नसावा, अशी समाजाची ठाम भावना आहे. कारण ही जागा केवळ सार्वजनिक स्थळ नाही, तर एक पवित्र भूमी आहे. या भूमीखाली मोठ्या प्रमाणावर बांधकाम करणे अनेकांच्या भावनांना धक्का देणारे ठरू शकते. जुलै 2024 साली याच मुद्द्यावरून मोठ्या प्रमाणावर आंदोलन झाले होते. अनेक समाज बांधव एकत्र येऊन या प्रस्तावाला विरोध दर्शवला होता. त्या आंदोलनानंतरच विकासाच्या कामाला स्थगिती द्यावी लागली आणि पुढील प्रक्रिया नव्याने विचारात घ्यावी लागली. हा अनुभव लक्षात घेणे आवश्यक आहे. जर पुन्हा लोकांच्या भावना न जाणता अशाच प्रकारचे निर्णय घेतले गेले, तर तणाव निर्माण होण्याची शक्यता आहे. म्हणूनच जनसुनावणीद्वारे स्पष्टपणे समाजाचे मत जाणून घेणे गरजेचे आहे. सल्लागारांनीही केवळ तांत्रिक दृष्टीकोनातून न पाहता, या भूमीच्या पवित्रतेची अनुभूती घेऊन नियोजन करणे आवश्यक आहे. दीक्षाभूमीचा विकास हा केवळ नागपूरपुरता मर्यादित विषय नाही. हा संपूर्ण देशातील आणि जगभरातील अनुयायांसाठी अभिमानाचा विषय आहे. त्यामुळे या प्रकल्पाकडे अत्यंत जबाबदारीने पाहणे गरजेचे आहे. समाजाला विश्वासात घेऊन, त्यांच्या सूचनांचा आदर करून आणि त्यांच्या भावनांचा सन्मान राखूनच हा विकास व्हायला हवा. या प्रक्रियेत सर्वात मोठी चिंता एकच आहे, काम वेळेत पूर्ण होईल का? अनेक मोठे प्रकल्प सुरू होतात, टेंडर निघतात, पण विविध कारणांमुळे वर्षानुवर्षे अडकून पडतात. जर हा प्रकल्प न्यायालयीन प्रक्रियेत गेला, तर त्याला पूर्ण होण्यासाठी खूप वेळ लागू शकतो. काही वेळा असे प्रकल्प अनेक दशकेही प्रलंबित राहतात. म्हणूनच समाजाने संयम, समजूतदारपणा आणि एकतेची भूमिका घेणे आवश्यक आहे.

विरोध करण्याऐवजी योग्य मार्गाने आपले मत मांडणे अधिक योग्य ठरेल. चर्चा, संवाद आणि जनसहभागातून अनेक प्रश्न सहजपणे सोडवता येतात. प्रत्येक गोष्ट न्यायालयात नेण्याची प्रवृत्ती वाढली, तर विकासाची गती मंदावेल. दीक्षाभूमीचा विकास हा पुढील पिढ्यांसाठी एक मोठा वारसा ठरणार आहे. त्यामुळे हा प्रकल्प योग्य पद्धतीने आणि वेळेत पूर्ण होणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे. समाजाने या कामाकडे केवळ बांधकाम प्रकल्प म्हणून न पाहता, एक सामूहिक जबाबदारी म्हणून पाहिले पाहिजे. प्रत्येकाने विचार करायला हवा की आपण या कामात कसा हातभार लावू शकतो. सूचना देणे, मार्गदर्शन करणे, जनसुनावणीत सहभाग घेणे आणि आपल्या भावना योग्य पद्धतीने मांडणे या गोष्टींमुळे हा प्रकल्प अधिक समृद्ध होऊ शकतो. द दीक्षाभूमीचे सौंदर्य वाढवताना तिचे मूळ स्वरूप आणि पवित्रता अबाधित राहिली पाहिजे. येथे येणाऱ्या भाविकांना अधिक चांगल्या सुविधा मिळाल्या पाहिजेत, पण श्रद्धेचा भाव कायम राहणे हीच खरी कसोटी आहे. आज आपण एका महत्त्वाच्या टप्प्यावर उभे आहोत. टेंडर प्रक्रिया सुरू झाली आहे. पुढील टप्प्यांमध्ये योग्य निर्णय घेतले गेले, जनसुनावणी घेऊन समाजाचे मत जाणून घेतले गेले आणि अनावश्यक वाद टाळले गेले, तर दीक्षाभूमीचा विकास एक आदर्श प्रकल्प ठरू शकतो. संवेदनशील प्रस्ताव टाळून, समाजाच्या भावना लक्षात घेऊन आणि सर्वांना विश्वासात घेऊनच पुढील नियोजन झाले पाहिजे. मागील आंदोलनातून एक महत्त्वाचा धडा मिळाला आहे. लोकांच्या भावना दुर्लक्षित करून घेतलेले निर्णय टिकत नाहीत. म्हणून आज गरज आहे ती एकतेची, विश्वासाची आणि सकारात्मक दृष्टीकोनाची. विरोध करण्यापेक्षा विकासाला योग्य दिशा देणे अधिक महत्त्वाचे आहे. संवाद आणि समन्वयातूनच मोठी कामे यशस्वी होतात. दीक्षाभूमी ही आपल्या स्वाभिमानाची ओळख आहे. तिचा विकास म्हणजे आपल्या इतिहासाचा सन्मान आहे. त्यामुळे हा प्रकल्प समाजाच्या सहभागातून, भावनांचा आदर राखून आणि वेळेत पूर्ण होणे हीच सर्वांची अपेक्षा आहे. चला, सर्वांनी मिळून या पवित्र कार्याला सहकार्य करूया. जनसुनावणीत आपले मत मांडूया, योग्य सूचना देऊया, पण विकासाच्या मार्गात अडथळे निर्माण होऊ देऊ नयेत. कारण हा विकास केवळ आजसाठी नाही, तर येणाऱ्या अनेक पिढ्यांसाठी आहे. टेंडर निघाले आहे. आता पुढची जबाबदारी आपली आहे. एकत्र राहून, विश्वास ठेवून आणि समजूतदारपणे वागून दीक्षाभूमीला खऱ्या अर्थाने जागतिक दर्जाचे स्वरूप देण्याची. ■ ■

महात्मा फुले यांनी केली शिवजयंतीची सुरवात !

19 फेब्रुवारी 1630 रोजी छत्रपती शिवाजी महाराज यांचा जन्म झाला. परकीय सत्तेच्या विरोधात लढून स्वतःचे साम्राज्य प्रस्थापित करणारे भारतातील ते एकमेव राजे होते. बाकी इतर सर्व राजे हे परकियांचे मांडलिक म्हणूनच राहिलेले आहेत. ते परकीय सत्तेच्या विरोधात जसे लढले तसेच इथल्या प्रस्थापित व्यवस्थेच्या विरोधात सुद्धा लढले. प्रस्थापित व्यवस्था नेहमी त्यांच्या विरोधात राहिलेली आहे. शिवाजींना राज्यकारभार करून देण्यापासून तर थेट त्यांचा जीव घेण्यापर्यंत इथलेच लोक कार्यरत होते म्हणून कृष्णाजी भास्कर कुळकर्णी जेंव्हा त्यांना मारून टाकण्या करिता तलवार घेऊन पुढे सरसावला तेंव्हा शिवाजी महाराजांनी त्यालाच ठार केले.

शिवाजी महाराज एक मराठा असल्याने त्यांना इथल्या ब्राम्हणी व्यवस्थेने प्रचंड त्रास दिला तेवढाच किंवा त्यापेक्षा जास्त त्रास पुढे संभाजी महाराजांना दिला. असे असतांना सुद्धा मराठा समाज ब्राम्हणी व्यवस्थेचा कधीच विरोधक न राहता त्याव्यवस्थेच्या बाजूने लढत राहिला आहे त्याचा परिणाम पेशवाई येण्यात व ती स्थिरस्थावर होण्यात झाला. संभाजी महाराजांच्या निधना नंतर हा समाज तसेच सारा महाराष्ट्र शिवाजी महाराजांना जवळ जवळ विसरलाच. त्यांची समाधी सुद्धा पूर्ण दुर्लक्षित झाली. त्या समाधिकडे कोणी फिरकत सुद्धा नसल्याने ती भग्न झाली, काटेरी झाडांनी वेढली गेली. या देशातील महान समाजोद्धारक महात्मा जोतिबा फुले हे सन 1880 ला पुण्यापासून 100 की. मी. दूर असलेल्या रायगड किल्ल्यावर गेले व त्यांनी शिवाजी महाराजांची समाधी शोधून काढली. समाधी लगतची काटेरी झाडे, झुडपे तोडून काढली, रस्ता तयार केला, समाधीची डागडुजी केली. हे करीत असतांना रायगडाच्या पायथ्याशी असलेल्या पुजाऱ्याने त्यांना असे करण्यास मनाई केली, फुले यांनी त्यास विरोध केला तेंव्हा

त्या पुजाऱ्याने त्यांना मारहाण केली .

समाधीचा शोध लाऊन महात्मा फुले पुणे येथील आपल्या निवासी आले. त्यानंतर त्यांनी पुण्यातील सारसबाग जवळील हिराबाग येथे काही सहकाऱ्यांसोबत बैठक घेतली. या बैठकीत त्यांनी शिवाजी महाराजांच्या समाधी विषयी माहिती दिली. समाधीचा जीर्णोद्धार झाला पाहिजे व आपण त्यांची जयंती साजरी केली पाहिजे असे त्यांनी त्यांच्या भाषणात सांगितले. याच बैठकीत सखाराम नीलकंठ चाफळकर व गंगाराम भाऊ म्हस्के यांची सुद्धा भाषणे झाली त्यांनी फुलेंच्या विचारांना पाठींबा दिला. त्याकरिता त्याच बैठकीत पैशाची जुळवा जुळव केली असता एकूण 27 रुपये गोळा झाले. या पैशांतून समाधीस्थळी साफ - सफाई, डागडुजी करण्यात आली व 1881 मध्ये शिवाजी महाराज यांची जयंती साजरी केली. संपूर्ण भारतभरात शिवाजी महाराजांची ही पहिली जयंती ठरली. भारतातील पहिले कामगार नेते नारायण मेघाजी लोखंडे यांनी शिवजयंती व्यापक स्वरूपात सुरू केली. लालबाग, परळ या भागात गिरणी कामगारांना त्यांनी शिवाजी महाराजांचे महत्व पटवून दिले त्यामुळे प्रत्येक कामगार वस्ती मध्ये शिवजयंती साजरी केली जाऊ लागली. 1890 ला महात्मा फुले यांचे निधन झाल्यानंतर 1893 ला टिळकांनी शिवजयंती साजरी केली त्याकरिता मोठा फंड उभा केला. 4 जून 1903 मध्ये सखाराम गणेश देऊसकर या महाराष्ट्रीयन माणसाने बंगाल (कलकत्ता) मध्ये शिवाजी महाराजांची जयंती साजरी केली. महाराष्ट्राच्या बाहेर व बंगाल मध्ये साजरी झालेली शिवाजी महाराजांची ही पहिली जयंती होय. या जयंतीला महाराष्ट्रातून बाळ गंगाधर टिळक, बाळकृष्ण मुंजे व काही पुढारी आमंत्रित केले होते. बिपिनचंद्र पाल हे सुध्दा या जयंतीला आले होते. याच देऊसकरांनी भारताला सर्वप्रथम ‘स्वराज्य’ हा शब्द दिला आहे तसेच त्यांनी रवींद्रनाथ टागोर यांचे कडून ‘शिवाजी उत्सव’ ही कविता लिहून घेतली आहे. या जयंती समारंभात टिळक, मुंजे, पाल व अन्य लोकांची भाषणे झाली. टिळकांनी मराठा समाजाला एकजूट होऊन ब्रिटिशांना विरोध करण्याचे आवाहन केले तर देऊसकर यांनी शिवाजी महाराजांची अर्थनिती या विषयी विचार मांडले. 1905 मध्ये बंगालच्या फाळणीची घोषणा झाली असता या फाळणीला विरोध करण्याकरिता बंगालमध्ये जो विरोध करण्यात आला त्यात शिवाजी महाराज यांच्या नावाचा व कार्याचा मोठा वापर करण्यात आला त्याच वेळेस महाराष्ट्रात टिळकांनी शिवजयंतीचा वापर बंगालच्या फाळणी विरोधात केला त्याचा परिणाम फाळणी रद्द करण्यात झाला. पुढे शिवजयंतीच्या व शिवाजी महाराजांच्या विचारातून ब्रिटिशांना विरोध करणारी व्यापक चळवळ त्यांनी उभी केली. यातून शिवजयंती व्यापक प्रमाणात साजरी होऊ लागली.

जयसिंग वाघ
मो.9881928881

3 मे 1927 ला बदलापूर (मुंबई) येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या अध्यक्षतेखाली शिवजयंती साजरी करण्यात आली. शिवाजी महाराजांच्या प्रतिमेची शहरातून भव्य मिरवणूक काढण्यात आली. या मिरवणुकीत 15000 लोक सहभागी झाल्याची नोंद करण्यात आली आहे. या नंतरही डॉ. बाबासाहेबांना शिवजयंती निमित्त निमंत्रित केले गेले आहे. डॉ. बाबासाहेबांनी त्यांच्या काही भाषणांमध्ये शिवाजी महाराजांच्या कार्याचा गौरव केलेला आहे. महात्मा फुले यांनी पुण्यापासून सुरू केलेली शिवजयंती आज भारतभरात मोठ्या धूमधडाक्यात साजरी होत आहे. कदाचित फुलेंनी शिवाजी महाराजांची समाधी शोधली नसती, त्यांच्यावर पोवाडा रचला नसता, शिवजयंती साजरी केली नसती तर आजही कदाचित लोकांना शिवाजी महाराज कळले नसते. आजही बहुतांश शिवाजी महाराज हे विद्रूप स्वरूपात मांडले जात आहेत, त्यांचा विकृत इतिहास लिहिला जात आहे. तेंव्हा आम्हाला शिवाजी महाराज कळलेच असते तर सत्यांशापासून कोसोदूर असलेले शिवाजी महाराज कळले असते. ■ ■

वाईट विचारच करतात तन, मन, धनाचा नाश!

पैसा हा नेहमीच माणसाची नीयत खराब करतो, असे नाही; परंतु धनाची अती लालसा मानवी मन तोडते आणि वेळप्रसंगी खुनखराब्यालाही कारण ठरते. पशू-पक्षीदेखील जगतात; ते स्वतःच अन्न शोधतात. पक्षी आपले घरटे स्वतः बांधतात, त्यांच्या मदतीला कोण असते? मादीचे वजन किती असते? लहानशी चोच, इवलेसे पाय; तरी छोट्याशा पंखांनी ते उंच भरारी घेतात. एक-एक काडी, गवत गोळा करून सुंदर घरटे उभारतात. सुगरण पक्षी एका पिलासाठी काटेरी झाडावर सुरक्षित स्थळी खोपा विणतो. त्याचे विणकाम तथाकथित हुशार आणि अहंकारी माणसालाही जमणार नाही. लहान-लहान पक्षी कोणावर अवलंबून राहत नाहीत; ते स्वावलंबी जीवन जगतात.

पुष्कळसे माणसे आई-वडिलांना दोष देतात, ‘आपण आमच्यासाठी काय केले?’ असे टोमणे मारतात. अशी निकामी संताने नेहमीच दुसऱ्याच्या संपत्तीवर डोळा ठेवतात. ती कधीच जीवनात सुखी राहू शकत नाहीत. दुसऱ्याला दुःख देऊन आपण सुखी कसे होणार? अशी लबाड माणसे भक्तीचा आणि देवपूजेचा दिखावा खूप करतात. ते लोकांनाच नव्हे, तर स्वतःलाही फसवत असतात. ज्याचा स्वतःवर विश्वास असतो, त्याचेच जीवन आनंदी असते. आपल्या जीवनाला आनंदी करायचे असेल, तर आपल्या गरजा मर्यादित ठेवा. पैशाचा योग्य उपयोग करा. वायफळ खर्च टाळून भविष्यासाठी बचत करा.

माझी अशिक्षित आजी जीवनाचे तत्त्वज्ञान सांगायची, ‘पैसा कष्टाने कमवा आणि योग्य ठिकाणी खर्च करा. पैसा कधी जातो ते कळत नाही. सुखात नाचू नका आणि दुःखाने खचू नका.’ हे सांगायला ती कधी विसरत नसे. आज दिखाव्यासाठी हॉटेलसंस्कृती युवापिढीत वाढत आहे.

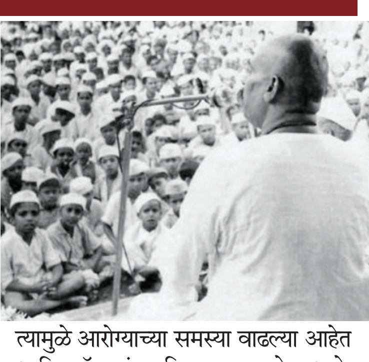

त्यामुळे आरोग्याच्या समस्या वाढल्या आहेत आणि डॉक्टरांचा खिसा गरम होत आहे. तुकडोजी महाराज ‘ग्रामगीते’त लिहितात,

‘हॉटेली खाणे, मसना जाणे, ऐसे बोलती शाहणे।
त्यावरी नाना तिखट व्यसने, आग्यावेताळासारिखी॥ (ग्रा. अ. 14)

माझ्या पिढीचा जेवणासाठी संघर्ष होता. हॉटेलमध्ये जाणे म्हणजे श्रीमंतीचे लक्षण समजले जायचे. आमच्या बालपणीचा व्यवहार चिल्लर पैशांत व्हायचा; रुपया डोळ्यांनी क्वचितच दिसायचा. तरी आमचे जगणे आनंदी आणि शहाणशहावृत्तीचे होते. मजुरी धान्यात किंवा पैशांत मिळायची. फाटक्या कपड्यांतूनही आमचे शरीर हसत असे. तरी आम्ही जीवनाचा आनंद घेत होतो.

जनक्रांतीच्या पाऊलवाटा

ज्ञानेश्वर दुर्गादास रक्षक
मो. 9823966282

आता अन्नासाठीची गरीबी आणि भूकमारी संपल्यासारखी वाटते. मोफत किंवा अल्पदरात सरकारी रेशन अनेकांचे, कधी कधी भ्रष्टाचार्यांचेही, पोट भरत आहे. हॉटेलसंस्कृती शहरातून खेड्यापर्यंत पोहोचली आहे. तरुणांमधील वाईट व्यसने घर, शरीर आणि राष्ट्राचे आरोग्य बिघडवत आहेत. राष्ट्रसंतांच्या दृष्टीने व्यसनाधीन युवाभारत हा गंभीर प्रश्न आहे.

‘चहा-चिवडा-चिरूटाचे दास,
आपुल्या तन, मन, धनाचा नाश;
करोनि बिघडविती जीवनास,
गावाच्याही॥ (ग्रा. अ. 16)

वाईट विचारांमुळे बुद्धी भ्रष्ट होते; तन-मनाचा नाश होतोच, पण राष्ट्राचीही हानी होते. तुकडोजी महाराज शिक्षित तरुणांना मार्गदर्शन करताना म्हणतात, ‘लोकांनी शिकू नये असे मला म्हणायचे नाही. घराघरांत इंजिनिअर व्हावेत, प्रोफेसर व्हावेत, कलाकार असावेत; परंतु ते निकामी निघू नयेत. परदेशी लोक पदवीधर असूनही आपल्या मजुरांपेक्षा अधिक काम करतात. कामाच्या वेळी ते मजूर असतात; इतर वेळी बादशहासारखे राहतात. येथेही असे झाले, तर देश खरोखर उन्नत होईल. आम्ही संख्येने अधिक असूनही अमेरिकेसारख्या अल्पसंख्य देशावर अन्नासाठी अवलंबून राहतो.’ स्वातंत्र्याच्या 75 वर्षांनंतरही भारत अनेक क्षेत्रांत पूर्णपणे स्वावलंबी झालेला नाही. या देशातील प्रत्येकाला याची जाणीव कधी होणार? फक्त तोंडाने ‘विश्वगुरू’ म्हणत स्वतःची पाठ थोपटण्यात अर्थ नाही. एका लेखात तुकडोजी महाराज संस्कारांचे महत्त्व सांगताना लिहितात, ‘बी पेरण्याआधी जमीन चांगली करावी लागते. त्याचप्रमाणे मुलाच्या गर्भावस्थेपासून आई-वडिलांची वागणूक आणि राहणी चांगली असली पाहिजे. मूल जन्मल्यानंतर त्याच्यावर चांगले संस्कार केले पाहिजेत. हीच चांगली माणसे निर्माण करण्याची युक्ती आहे. जर असे नसते, तर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांसारखे विद्वान रत्न कसे निर्माण झाले असते?’ तरुण मित्रांनो, उद्याचा युवा भारत तुमच्यामधून निर्माण होणार आहे. वाईट व्यसनाधीनता शिकवायला कोणत्याही शिक्षणाची गरज नसते; ती सहज मानवी प्रवृत्ती स्वीकारते. त्यातून आपणच आपल्या आयुष्याचा घात करतो. म्हणून स्वतःला जपा, तुमचे जीवन आनंदी होईल, परिवार सुखी होईल आणि राष्ट्र बलवान बनेल. ■ ■

शिवबा राजे
हिरकणीचे असामान्य धाडस

आज कुठलीही स्त्री सुरक्षित नाही तिला अन्या अत्याचार सहन करावे लागते पण शिवाजी महाराजांच्या स्वराज्यामध्ये स्त्रियांचा मान फार फार मोठा होता. तिचा अपमान मुळीच खपवून घेतला जाईना. स्त्रियांच्या सन्मानासाठी, संरक्षणासाठी शिवबा राजे नेहमी दक्ष असत. एकदा कोजागिरी पौर्णिमेच्या दिवशी रायगडाच्या पायथ्याशी असलेल्या वाडीतील काही गवळणी रायगडावर दूध विकण्यासाठी आल्या. त्यामध्ये एक हिरकणी नावाची गवळण होती या हिरकणीचे बाळ खूप लहान होते. दूध विकल्यानंतर हिरकणीला गडावरून निघायला उशीर झाला. स्वराज्याच्या नियमाप्रमाणे संध्याकाळ होताच गडाचे दरवाजे बंद झाले आणि एकदा का हे दरवाजे बंद झाले की मग ते कुणासाठी उघडले जात नव्हते. स्वराज्याचा हा नियम अतिशय कडक होता. आणि हे हीरकणीला चांगलं माहित होते त्यामुळे ती अतिशय घाबरली. कारण तिचे लहान बाळ पाळण्यात घरी एकटेच होते. बाळाच्या ओढीने हिरकणी कसावीस झाली. मुसमुसून रडू लागली. पाहेकरांना घरी जाऊ देण्यासाठी सतत विनवू लागली. त्या पहारेकऱ्यांना देखील तिची फार दया येत होती. पण ते तरी काय करणार? स्वराज्याच्या नियम कसा मोडणार इकडे पळापळाने रात्र दाटत चालली होती .आपल्या बाळासाठी अत्यंत कासावीस झालेली होती . पुन्हा एकाएकी हिरकणी स काय झाले कुणास ठाऊक मागचा पुढचा काही एक विचार न करता हीरकणी रात्रीच्या त्या भीषण अंधारात रायगडाच्या एका भीषण कडापाशी येऊन दाखल झाली .हा कडा भयंकर होता. सरळ ताट उंचीचा होता खाली खोल खोल दरी होती जणू मृत्यूचीच दरी ती कसल्यां तरी विलक्षण निर्धाराने हिरान कमरेचा पदर खोचला आणि त्याचा जीव घेण्याकडे वरून तिने उताराववयास प्रारंभ केला. हिरकणीचा सारे अंग खरचटुन निघाले होते. जोराचा वारा अंगाला झोबंत होता. त्या पाहाडाच्या कपारीत एखादा विषारी साप असला तर? आगे मोहाचे पोळे असल तर चुकून हात पाय निसटला तर हिराला कशाची चिंता नव्हती. तिला काळजी होती ती एकच तिच्या तांदूळ याची

सुनीता राजेंद्र जिचकार
मो. 9763187452

अखेर जीवावरच धाडस करीत हिरकणी तो भयंकर कडा उतरून गेली आणि वाडी कडे धावत सुटली. गाय जशी वासराकडे धाव घेते ना अगदी तसेच घरी पोहोचताच तिने बाळाला पटकन उचलून घेत हृदयाशी कवटाळ व. बाळ खुदकन हसायला लागल. रायगडाचा हा भीषण कडा म्हणजे जणू यमराजाचीच पाठ होती. मात्र हिरकणीने आपल्या बाळासाठी हे असामान्य धाडस केले शिवबा राजांना ही वार्ता कळताच. त्यांना हिरकणीचा मोठा कौतुक वाटले ज्या स्वराज्यात हिरकणी सारख्या माता जन्मल्या होत्या ते स्वराज्य वर्धिष्णू होणार यात शंकाच नव्हती. शिवबा राजांनी मोठ्या कौतुकाने साडी चोळी देऊन हिरकणीचा गौरव केला. शिवाय ज्या कडावरून हिरकणी खाली उतरून गेली. त्यावर एक बुरुज बांधून त्याला नाव दिले हिरकणीचा बुरुज. ■ ■

शिलाबाई नावाचे वादळ अखेर शांत झाले!

शिलाबाई भाष्करराव अढाऊ, मु.पिंपळगाव(वडाळा),पो. सोरटा, त. आर्वी, जि. वर्धा ही माझी धाकटी बहीण पण तीन बहीणीमध्ये जेष्ठ. आज आमच्यातून निघून गेली. तिचे दि.18/2/2026 बुधवार रोजी रात्री 11.50 वाजता विनोबा भावे हॉस्पीटल, सावंगी (मेघे) येथे दुःखद निधन झाले. श्वसनाचा अचानक त्रास वाढल्याने रविवार दि.15/2/2026 ला अचानक दवाखाण्यात भरती करावे लागले. डॉक्टरांनी, मुले-मुलगी, जावई, नातेवाईक व घरोब्याच्या लोकांनी शर्थीचे प्रयत्न केले, कमालीची धावपळ केली, परीश्रम घेतले परंतु यश आले नाही. अखेर काळाच्या पडद्याआड तू गुडूप झालीस. सौ.

शिलाबाई तू धाडसी, जिद्दी, मेहनती आणि कुटुंबवत्सल होतीस. कुटुंबाचा व इतर बहीणींचा कणखर असा आधार होतीस. स्वभावाने प्रेमळ व परखड होती. समाजकार्यात, धम्म कार्यात तू सदैव अग्रेसर राहिलीस. आपली आई गेल्यावर तूच कुटुंबाची मार्गदर्शक, आई झालीस. 2011 पासून माझाही तू आधार झालीस. खंबीरपणे ढाल बणून तू माझ्याही पाठीशी उभी राहिलीस. आज आम्हाला परके करून गेलीस शिलाबाई तू. परिस्थितीमुळे तुला शिकवता आले नाही. परंतु तू खूप शिकली नाही याची जाणीव कधीच कुणाला होऊ दिली नाहीस. छोट्याशा खेड्यात राहूनही, शेती करून मुलांना शिकविलेस आणि ते नोकरीत लागलेत. एका सधन शेतकरी कुटुंबात कमी वयातच तुझा विवाह झाला. परंतु खरे वैभव तू नंतर तुझ्या कष्टाने उभे केलंस आणि टिकविलेस. आलेल्या परिस्थितीशी निरंतर झगडत राहिलीस. आज सर्वांना स्थीर स्थावर करून गेलीस. मृत्यू अटळ आहे, सूर्यसत्य आहे. तो कुणाला चुकला नाही. तुला तरी कसा चुकेल? पण शेवटी सर्वांना रडवून गेलीस. जड अंतःकरणाने तुला निरोप द्यावा लागतो. आज आप्त परीवारावर शोककळा पसरली आहे. तुझ्या शोकमग्न परीवाराकडून अश्रू नयनानेतुला भावपूर्ण श्रद्धांजली. ■ ■

तुझाच दादा
अरुण विघ्ने

“ जीवन हे पुस्तकासारखे आहे, प्रत्येक नवीन दिवस हा नवीन पानासारखा आहे; तो सुंदरतेने भरून टाका... ”

भारत-अमेरिका व्यापार कट कारस्थान
विनाशकाले विपरीत बुद्धी

अमेरिकेचे टेरिफ युद्ध या मथळ्याखाली मागच्याच आठवड्यात माझा लेख प्रकाशित झाला आहे. दैनिक बहुजन सौरभ समेत अनेक दैनिकांनी प्राधान्य देऊन तो लेख प्रकाशित केला त्याबद्दल सर्वांचे आभार. तो लेख आयात-निर्यातची वास्तविक जानकारी व त्याचे प्रभाव यावर आधारित आहे, बऱ्याच वाचकांनी पसंदी व शुभेच्छा कळविल्या आहेत. लेख प्रकाशित केल्यानंतर बरीच तथ्यपूर्ण जानकारी दृष्टिपठात आलेली आहे व भविष्यातील अर्थव्यवस्थेची अधोगती स्पष्ट दिसायाला लागली आहे त्यामुळे हा लेख. विश्वगुरू बनायला व भारताला बनवायाला निघालेले मोदीजी ट्रम्प आणि अमेरिके समोर कसे बौने, हतप्रभ व लाचार आहेत हे सम्पूर्ण जगाने पाहले आहे व पहात आहेत, फक्त अंधभक्त, गोदी/लाचार मीडिया यांना दिसत नाही किंवा झोपेचे सोंग करीत आहेत. ट्रम्प मोदीजीना अशी वागणुक/ट्रीटमेंट देत आहेत किंवा वक्तव्य देत आहेत. ज्यामुळे हे निश्चित आहे की मोदीजीची गंभीर नस ट्रम्पच्या हातात लागली आहे. एवढी मानहानी गेल्या 75 वर्षात एकाही पीएमची झालेली नाही. स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर देशाची आर्थिक हालात खस्ता होती. परंतु एकही प्रधानमंत्री अमेरिकेच्या दादागिरी समोर झुकला नाही व स्वबळावर भारतदेश कृषीप्रधान आत्मनिर्भर झाला. मोदीजीच्या आधी एकाही पीएमने देशाची संप्रभुता, आत्मसन्मान या सोबत समझौता केला नाही. 1971 मधेतर इंदिराजी यांनी अमेरिकेच्या नाकावर टिच्चून परंपरागत वैरी व अमेरिकेचे 'पिल्लू' पाकिस्तानचे दोन फाड केलेत. यासाठी पूर्व प्रधानमंत्री व राजकीय विरोधक श्री. बाजपेयी यांनी इंदिराजी यांना दुर्गादेवीची उपमा दिली. एवढेच काय तर युक्रेन जो युद्धाचे अर्थव्यवस्था, आधारभूत ढाँचा पूर्णपणे कोलमंडला आहे तरीही त्यांचे राष्ट्रपती श्री जेलेंस्की ट्रम्पच्या भेटी दरम्यान ट्रम्पला शरण गेले नाहीत किंवा आत्मसन्मान सोबत समझौता केला नाही. ट्रम्प नेहमी बोलत असतात की भारत-पाकिस्तान युद्ध त्यांनी थांबविले आहे किंवा मोदीजीना कमी लेखण्यासाठी खूप वक्तव्य, धमकी देत असतात. परंतु मोदीजीमधे साहस, हिम्मत नाही आहे की त्यांना ठणकावून सांगायाची की 'तुम्ही चूक आहात You are wrong'. इथे पुलवामा, पुलगाम हल्ल्याचे सूत्र, धागेदोरे मिळाले काय किंवा सेनाप्रमुख नरवाँणे प्रकरण किंवा एप्स्टिन फाईल यावर लिहणार नाही. कारण हे वेगळे विस्तृत लेखाचे प्रकरण आहेत, परंतु याचा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष संबंध अमेरिका व ट्रम्पशी आहेच. प्रत्येक देशाला आपली अर्थव्यवस्था मजबूत करण्यासाठी व विकासासाठी आंतरराष्ट्रीय व्यापार करार निरनिराळ्या देशासी करावा लागतो. उद्देश हा असतो की आपल्या देशाचा निर्यात दुसऱ्या देशात वाढला पाहिजे व आयात कमी झाला पाहिजे. तसेच आयात शुल्क/टेरिफ (Custom Duty) तुलनेने जास्त मिळायला पाहिजे. तेव्हाच अंतर्गत ऊद्योगधंदे, रोजगारमधे भरभराट होईल व आर्थिक विकास होईल. जगासाठी भारत खूप मोठी बाजार पेठ आहे, औषधसामग्री, तंत्रज्ञान, कृषी माल/साहित्य याची भारतात मोठ्या प्रमाणात निर्यात होते. यासाठी चीन समेत संपूर्ण जगाचा डोळा भारतावर आहे, ते यासाठी मोठमोठे मॉल, वालमार्ट, डी मार्ट, सुपर बाजार, गोडाउन यासाठी उघडुन बसलेलेच आहेत. परत आम्ही आयात शुल्क/टेरिफ कमी/शून्य केल्यामुळे आंतरराष्ट्रीय व्यापार संतुलन विरुद्ध दिशेला जाईल, रुपया आणखी कमजोर होईल व डॉलरची कीमत वाढेल, यामुळे मोदीजीच्या कथना प्रमाणे पीएम ची साख, प्रतिष्ठा खूप खालच्या स्ताराला जाईल. प्रत्यक्ष अनुभव सांगतो की मोठमोठे मॉल, सुपर बाजार, मोठमोठे शीतगृह/गोडाऊंन आल्यामुळे इथले उद्योग धंदे, शेतकरी डबघाइस आलेले आहेत व रोजगाराच्या नावावर चांगले सुशिक्षित तरुण, इंजीनियर इत्यादी 10,000-15000 महिण्यावर काम करीत आहेत. संभावित व्यापार करारामुळे अडचणीत आणखी वाढ होईल. भारत-अमेरिका व्यापार कराराचे प्रमुख बिंदु :- 1. जागतिक व्यापार संघटना (WTO)/ग्याट चे भारत, अमेरिका समेत 140 सदस्य देश आहेत. हे संघटन आंतरराष्ट्रीय व्यापारातील विवाद, अडचणी सोडविण्यासाठी कार्यरत आहे. अमेरिका आणि ट्रम्प यांच्या कराराला जुमानत नाही व टेरिफ संबंधी हुकूमशहा प्रमाणे इतर देशासी विशेषतः कनाडा, यूरोपीय देश, चीन, जापान, भारत यांच्याशी व्यवहार करतो. 2. ट्रम्प म्हणतो की भारताने रशिया किंवा ईरान यांच्याकडून क्रूड तेल खरेदी न करण्या बाबत सहमती दिली आहे. म्हणजे भारत अमेरिका किंवा वेनेजुएला यांच्याकडून महागड्या दरावर तेल खरेदी करेल. अमेरिका मॉनिटर किंवा निगराणी करेल की भारत त्यांच्या व्यतिरिक्त कोणाकडून तर तेल खरेदी करीत नाही ना व तसे झाल्यास टेरिफ दर परत 18 वरून 25 नाही तर 50टक्के करेल. म्हणजे टर्मस/शर्ते ट्रम्प निर्धारित/डिक्टेट करेल. ही गुलामगिरी नाही तर काय आहे? रशिया मधून स्वस्त दरात तेल आयात केल्यामुळे भारताला गेल्या 3 वर्षात 1.25 लाख कोटी रुपयाचा फायदा झाला आहे. अमेरिकच्या अटी मान्य करणे म्हणजे मुनाफ्यावर पाणी सोडणे व परंपरागत मित्र असलेल्या रशियाला नाराज करणे किंवा दुखावणे. आमचे हित संबंध, आर्थिक विकास लक्षात ठेऊन आम्ही कोणासोबत व्यापार करावा, कशी विदेश नीति ठेवावी हे स्वातंत्र्य तर आम्हाला पाहिजेच ते आम्ही अमेरिकेजवळ गहाण ठेऊ शकत नाही. 3. आमची विदेश नीति अमेरिका सोबत लिंक/अलाइन राहिल. म्हणजे आम्ही स्वतंत्र विदेश नीति गमावणार, विदेश नीति ट्रम्प ठरविणार, पारतंत्र्याचे ज्वलंत उदाहरण. भारताचे स्वातंत्र्यानंतर जितके ही प्रधानमंत्री झालेत, अमेरिकेची एवढी हिम्मत झाली नाही व कोणीही स्वाभिमानासोबत समझौता केला नाही. सदैव गप्प राहणारे प्रधानमंत्री श्री. मनमोहनसिंह यांच्या कार्यकाळात 2010-2014 मधे अमेरिकेसोबत व्यापार वाटाघाटी झाल्यात परंतु ते अमेरिके समोर झुकले नाहीत, त्यांच्या एकतर्फी अटी मान्य केल्या नाहीत.

4. ट्रम्प भारतावर 18टक्के टेरिफ लादत आहे तर बांगलादेश वर शून्य. कापूस व कापड हा बांगलादेश चा मुख्य व्यवसाय आहे. यामुळे भारताचा कापूस, कापड ऊद्योग कमकूवत होईल हे वेगळे सांगायाची गरज नाही आहे. 5. अटीप्रमाणे डिजीटल व्यापारावर अमेरिकेचे नियंत्रण राहिल. आमचा डाटा अमेरिकेला निर्बाधित फ्लो होईल, आणि सोअर्सेस पण गुपित राहतील. म्हणजे आम्ही अमेरिकेच्या/ट्रम्प च्या हाताचे खेळणे बनणार. 6. अटीप्रमाणे येत्या 5 वर्षात ऊर्जा, माहिती तंत्रज्ञान, कोळसा, शेतीमाल इत्यादी अमेरिकेकडून 500 बिलीयन डॉलर आयात/खरेदी करायची आहे तेही शून्य टक्के किंवा अत्यल्प टेरिफ दरावर. म्हणजे दर वर्षी निदान 100 कोटीची आयात अमेरिकेकडून करायची आहे. वर्ष 2024-25 मधे भारताचा निर्यात 86.51 बिलीयन डॉलर (वृद्धी 11.6टक्के) तर आयात 45.33 बिलीयन डॉलर (वृद्धी 7.4टक्के) होती. म्हणजे अमेरिका सोबत विदेशी व्यापार संतुलन हे भारताच्या बाजूने (surplus 41.18 बिलीयन डॉलर, वृद्धी 16.6टक्के) आहे. जर भारताचा आयात 45.33 बिलीयन डॉलरवरून 100 बिलीयन डॉलर पेक्षा जास्त झाला (या तुलनेत भारताचा निर्यात निश्चितच वाढणार नाही) तर आंतरराष्ट्रीय व्यापार संतुलन हे अमेरिकेच्या बाजूने झुकेल हे वेगळे सांगायाची गरज नाही आहे. कितीतरी वर्षापासून जे व्यापार संतुलन भारताच्या बाजूने आहे ते अमेरिकेच्या बाजूने/हिताचे होईल. ट्रम्प घाट्याचा व्यापार करणार नाही. दुसरीकडे मोदीजी अंधभक्तांना हाताशी धरून 'विश्वगुरु'च्या तोऱ्यात राहतील. ध्यान भटकविण्यासाठी मंदीर, हिंदू-मुस्लिम, टीपू सुल्तान प्रकरण आहेतच. कोणताही आंतरराष्ट्रीय व्यापार करतांना किंवा विदेश नीति ठरवितांना त्यावर पारदर्शक चर्चा व्हायला पाहिजे. परंतु चर्चा म्हटली की मोदीजी पळपुटे आहेत, संसद मधे ही येणार नाही किंवा प्रेस कांफ्रेंस ही घेणार नाही फक्त आणि फक्त 'मेरी आवाज सुनो और तालियाँ (सर) पीटो एवढ़ेच'. मोदीजी वार्षिक, पंचवार्षिक योजनेच्या जागी लोक लुभावन वास्तविकतेचा गंध नसलेली 25 वर्षीय (2047) योजना प्रस्तुत करतात. 'ना तो बताने वाला रहेगा और नाही सुनने वाला'. येत्या 5 वर्षात देश कुठे उभा राहिल हे येणारा काळच ठरवेल, सध्यातरी आंधारच दिसतो. ■ ■

लक्ष्मण बोरकर
मो. 7709318607

चघळत बसु नका!

अनंतायन

ॲड. अनंत खेळकर
मो. 9370061677

कधीकधी काहीजणांशी नाते जुळले म्हणजे एवढा कमालीचा आनंद होतो की पाय जमिनीवर राहत नाहीत पण काही जणांशी जर काही कारणांमुळे दुरावा निर्माण झाला तर अक्षरशः पायाखालची जमीन सरकली आहे असे वाटते कारण समोरच्या व्यक्तीबाबत जर कुणी अतिशय संवेदनशील असेल तर असेच घडते. काहीजणांना वाटते की, या व्यक्ती शिवाय आपल्याला दुसरा कुणी सहारा देऊ शकत नाही पण कालांतराने असा अनुभव येतो की, त्या व्यक्तीसोबतही तुम्हाला एकटेपणा जाणवतो. अशावेळी मनाची समजूत काढणे आवश्यक असते कारण प्रत्येक गोष्टीचा हट्ट आनंद देत नसतो. कधीकधी मनाच्या आरशात डोकावून बघितले तर आशा, अपेक्षांनी आपणच आपल्या व्यक्तीमत्वाचे रंगरूप पार बिघडवून टाकले आहे. म्हणूनच जर आयुष्यात असे कितीही प्रसंग आले तरीही आपल्या विचारांची पाळेमुळे वास्तवाशी घट्ट जुळलेली असावी. मुळे जर मजबूत असतील तर पुन्हा अंकुरीत होण्याचे साहस आपोआपच निर्माण होते. आशा आणि दृढविश्वास ह्या दोन गोष्टी अशा आहेत की, राखेतही ठिणगीचा शोध घेतात आणि त्यामुळे उन्हाळ्यात पुर्णपणे सुकुन गेलेल्या गवताच्या पात्यांना पावसाच्या एका सरीने ज्याप्रमाणे पुन्हा पालवी फुटते तेच काम आशा आणि विश्वास या दोन गोष्टी करतात. माणुस बरेचदा खचून जाऊन हतबल होतो पण आत्मा जर जिवंत असेल तर वठलेल्या वृक्षालाही पुन्हा नवा बहर येतो. म्हणून जे झालं ते होऊन गेले या न्यायाने आयुष्याची वाटचाल सुरू करावी. पाण्याला जेवढे घट्ट पकडून ठेवाल तेवढे ते हातातून निसटून जाते. म्हणून ते जसे वाहते तसे वाहु द्यावे. वाहणारे पाणी त्याची दिशा स्वतः ठरवते. आयुष्यात बरेच असे प्रसंग घडतात की, काय करावे हे सुचत नाही अशावेळी शांत चित्ताने तटस्थवृत्तीने संयम बाळगुन परिस्थितीकडे बघत रहावे. योग्य काळ येताच आयुष्य आपली वाट स्वतःच शोधते आणि तिकडे वाटचाल करू लागते. नाते टिकले काय? आणि तुटले काय? यापेक्षाही या दोन्ही घटनांमुळे आपली मानसिक स्थिती बिघडू देऊ नये हे महत्त्वाचे. फक्त नात्यांमध्ये काही पथ्य पाळणे आवश्यक आहे. कोणतेही नाते टिकवण्यासाठी बुध्दीपेक्षाही मनाची शुध्दी आवश्यक आहे. सत्य बोला! स्पष्ट बोला! जे बोलायचे ते समोरासमोर बोला! जो मनाने आपला असेल तर तो समजून घेईल पण ज्याला हे मान्य नसेल तर तो सोडून जाईल. 'जिंदगी में यह गुनाह, भूलकर भी मत करना, जिन्हें जज़्बातों की कद्र नहीं, उनकी कभी फिक्र मत करना' कडु औषधांच्या गोळ्या चघळत न बसता त्या गिळून टाकायच्या असतात. तसंच मनाला यातना देणाऱ्या नात्यांचे आहे. असे कडू नाते गिळून टाकून विसरून जावे त्या नात्यांना चघळत बसले तर संपूर्ण आयुष्यभर कडवटपणा सहन करावा लागतो. ■ ■

पगार 20 हजार आणि खिशात फोन 1 लाखाचा!

(मिडल क्लासची 'भिकार' लक्षणे)

आजकालच्या पोरांना एक नवीन रोग जडलाय. खिशात गाडीत पेट्रोल टाकायला 100 रुपये नसतात, पण हातात 1 लाखाचा 'आयफोन' घेऊन आरशासमोर सेल्फी काढायची हौस मात्र जबरदस्त असते. मित्रांनो, ही श्रीमंती नाही, ही 'भिकार' लक्षणे आहेत.

ज्या बापाचा शर्ट फाटलाय आणि आईच्या साडीला दोन ठिगळ आहेत, त्यांच्या कष्टाचे पैसे किंवा स्वतःच्या पगाराचा अर्धा हिस्सा ईएमआय भरण्यात घालवणे, याला स्टेटस नाही, याला निर्लज्जपणा म्हणतात. तुम्ही घेतलेला तो 1 लाखाचा फोन पुढच्या वर्षी 20 हजाराला सुद्धा कोणी घेणार नाही. पण तेच पैसे जर सोन्यात किंवा एखाद्या चांगल्या स्कीममध्ये 'इन्व्हेस्ट' केले असते, तर 5 वर्षांनी त्याची किमत दुप्पट झाली असती. स्टारबसमध्ये 300 रुपयांची कॉफी पिऊन स्टोरी टाकण्यापेक्षा, टपरीवर 10 रुपयाचा चहा पिऊन उरलेले 290 रुपये वाचवणारा माणूस खरा 'स्मार्ट' असतो. लक्षात ठेवा, 'ई. एम. आय' वर केलेली हवा आणि फिल्टर लावून आलेले रूप, हे दोन्ही पण पहिल्याच संकटाच्या पावसात धुवून निघते. ज्याची स्वतःची कमाई आणि वडिलांची इज्जत शाबूत आहे, तोच खरा ब्रँड! बाकी सगळे चायनीज आयटम आहेत.' लोकांना तुमची आयफोन 'रिगटोन' ऐकायची नसते, त्यांना तुमची 'यशाची कहाणी' ऐकायची असते. त्यामुळे गॅझेट्स अपग्रेड करण्यापेक्षा स्वतःची 'औकात' अपग्रेड करा हा लेख वाचून तुम्हाला राग येईल पण हे सत्य आहे या वर एकदा नक्की विचार करा कुणाचा मन दुखावण्याचा हेतू नाही हा लेख वाचणाऱ्याला (जर तो खरोखर शो बाजी वाला असेल तर) राग आलाच पाहिजे. तो त्यांचा राग लिहणाऱ्यावर नसून,ज्याला राग येतो त्याला स्वतः वर तो राग असेल. आणि स्वतः वर राग येणे म्हणजे अस्या भिकार सवई बद्दल स्व परीक्षण करणे होय. बाकी, मी जे लिहिले ते खणखणीत सत्य आहे. प्रत्येक माणसानी यावर विचार करून आपले आचरण दुरुस्त करावे हीच खरी कसोटी आहे. ह्या कसोटीला जो पर करेल तो नक्कीच दुःख मुक्त होऊ शकतो. ■ ■

प्रमोद सागर तायडे

आय टी आय मुळेच माझी परदेशवारी

बडनेऱ्याच्या माधुरी डोंगरेची यशोगाथा

माधुरीचा जन्म अमरावती शहरातील बडनेरा जुनी वस्तीत एका साध्या मध्यमवर्गीय कुटुंबात झाला. भारतीय रेल्वेच्या नकाशावर बडनेरा जंक्शन म्हणून ओळख असलेले हे शहर; पण माधुरीचे बालपण अत्यंत हलाखीच्या परिस्थितीत गेले. कुटुंबात तीन भावंडे. एका छोट्याशा खोलीत आई-वडिलांसोबत राहणे, मर्यादित साधने आणि संघर्षमय आयुष्य हेच तिचे वास्तव होते. आई गृहिणी होत्या तर वडील सरकारी नोकरीत मेकॅनिक म्हणून कार्यरत होते. घरीही ते टीव्ही आणि रेडिओ दुरुस्तीचे काम करून कुटुंबाला हातभार लावत. आई-वडिलांचा संघर्ष माधुरीने अगदी जवळून पाहिला. त्या संघर्षातून तिला एक मोठा धडा मिळाला परिस्थितीपेक्षा मेहनत मोठी असते. याच क्षणापासून तिचा इलेक्ट्रॉनिक्सकडे ओढा वाढू लागला. दहावीपर्यंतचे शिक्षण मराठी माध्यमातून पूर्ण केल्यानंतर तिने अमरावतीच्या Ladies ITI Amravati मध्ये इलेक्ट्रॉनिक्स मेकॅनिक या ट्रेडला प्रवेश घेतला. वडील टीव्ही मेकॅनिक असल्यामुळे तिला आधीपासून सर्किट्स आणि उपकरणांबद्दल प्राथमिक ज्ञान होते. नादुरुस्त रेडिओमधून पुन्हा मधुर आवाज ऐकू येण्याचा आनंद तिला शिकण्याची नवी ऊर्जा देत असे. 'शिकायचे असेल तर प्रत्यक्ष कामातून शिकायचे' या विचाराने तिने आय टी आयची निवड केली. 'पदवीपेक्षा कौशल्य केव्हाही मोठे' आणि कौशल्य माणसाला आत्मनिर्भर बनवते हा तिचा ठाम विश्वास होता. 2004 ते 2006 या कालावधीत तिने इलेक्ट्रॉनिक्स मेकॅनिक हा अभ्यासक्रम उत्कृष्ट गुणवत्तेने पूर्ण केला. प्रशिक्षणादरम्यान आर्थिक अडचणी, आत्मविश्वासाचा अभाव आणि वारंवार अपयश तिच्या वाट्याला आले. सर्किट्स फेल होत, प्रोजेक्ट्स बिघडत. पण 'अपयश ही यशाची पहिली पायरी असते' ही शिकवण तिच्या श्री ठोके शिल्पनिदेशकांनी तिच्या मनावर खोलवर बिंबवली. वर्गापुरते मर्यादित न राहता ती घरीही प्रयोग करत राहिली. उपकरणे उघडणे, सर्किट समजून घेणे, स्वतः दुरुस्ती करणे याच प्रक्रियेतून तिचे खरे शिक्षण घडले. भक्कम बेसिक ट्रेनिंगमुळे तिला पॉलिटेक्निकमध्ये थेट दुसऱ्या वर्षाला प्रवेश मिळाला. डिप्लोमा पूर्ण झाल्यानंतर इंजिनिअरिंगलाही थेट दुसऱ्या वर्षाला प्रवेश मिळाला आणि तिने तीन वर्षांत पदवी पूर्ण केली. पुण्यात विविध कंपन्यांत अनुभव घेतल्यानंतर उच्च शिक्षणासाठी ती युनायटेड किंगडमला गेली आणि न्यू कॅसल युनिव्हर्सिटी येथे एम. एस. सी. (एमबेड्डेड सिस्टिम्स अँड इंटरनेट ऑफ थिंग्स) विशेष प्रावीण्यासह पूर्ण केली. सध्या माधुरी डोंगरे लंडन येथे कार्यरत आहे. तिचा मशीन लर्निंगशी संबंधित संशोधन पेपर लवकरच प्रकाशित होणार आहे. यूकेमध्ये शिक्षण घेत असताना तिची स्टुडन्ट ॲम्बेसेडर म्हणून निवड झाली होती. पुढील टप्प्यात तिचा फोकस पीएचडीवर असून संशोधन आणि नावीन्यपूर्ण तंत्रज्ञानात योगदान देण्याचा तिचा मानस आहे.

ती स्पष्टपणे सांगते की तिच्या संशोधनाचा पाया आय टी आयमधील प्रॅक्टिकल प्रशिक्षणामुळेच मजबूत झाला. इलेक्ट्रॉनिक्सच्या मूलभूत संकल्पना आय टी आयने इतक्या भक्कम केल्या की परदेशात तिने तांत्रिक मुलाखती आत्मविश्वासाने दिल्या.

सन 2013 मध्ये तिच्या वडिलांचे निधन झाले. तिच्या आयुष्यातील अत्यंत कठीण काळ. पण तिच्या आईने खंबीरपणे साथ दिली आणि शिक्षण थांबू दिले नाही. आज माधुरीच्या प्रत्येक यशामागे आईचा त्याग, धैर्य आणि निस्वार्थ प्रेम उभे आहे. आज ती ग्रामीण भागातील तरुणांना आवाहन करते की आय टी आयमध्ये येणारे विद्यार्थी बहुतेक सामान्य कष्टकरी कुटुंबातून असतात. कौशल्याधारित शिक्षण हे आत्मनिर्भरतेचे खऱ्या अर्थाने साधन आहे. भारतात परतल्यानंतर ग्रामीण तरुणांसाठी काम करणे आणि कौशल्य शिक्षणाचा प्रसार करणे हे ती आपले कर्तव्य मानते.

सरकारची कौशल्य विकास धोरणे तरुणांसाठी मोठी संधी आहेत. योग्य मार्गदर्शन आणि अंमलबजावणी झाली तर लाखो तरुणांचे आयुष्य बदलू शकते. माधुरीचे एकच सांगणे आहे 'स्वप्ने मोठी ठेवा. परिस्थिती कितीही कठीण असली तरी स्वतःवर विश्वास ठेवा. आय टी आय ही शेवट नाही ती यशाची पहिली पायरी आहे. ■ ■

रवींद्र दांडगे
94045 45238

क्रांतीनिकेतन : जोतीसावित्रींचा फुलेवाडा

सामाजिक क्रांतीचे अग्रदूत महात्मा ज्योतिराव फुले यांचे जीवन अनेक अंगांनी वैशिष्ट्यपूर्ण असेच आहे. जीवनाच्या प्रारंभापासूनचा संघर्ष त्यांच्या अखेरपर्यंत पुरला. सामाजिक सुधारणांसाठी लढा देत असताना त्यांना वैयक्तिक जीवनातही तहयात निरंतर झगडत राहावे लागते. त्यांचे वास्तव्य ज्याठिकाणी दीर्घकाळ होते ते घर अर्थात, 'फुलेवाडा' त्यांच्या संघर्षात निरपेक्ष साथ देत होते. ज्योतिरावांनी महारवाडा गंजपेठेत जागा विकत घेऊन तेथेही नव्याने घर उभे केले होते. हे घर ज्या वस्तीमध्ये होते ती अस्पृश्यांची वस्ती होती. ज्योतिराव फुले यांना स्त्रीशूद्रातीशुद्रांचा कळवळा होता त्यामुळे त्यांनी इतरत्र चांगल्या ठिकाणी घर न शोधता गंजपेठेत महारवाड्यात घर बांधून ते तेथे राहू लागले. जोतीरावांनी 1848 मध्ये पहिली मुलींची शाळा सुरू करून सामाजिक कार्यास प्रारंभ केला. हे कार्य हे मोठेच दिव्य होते. धर्मव्यवस्थेने ज्या कार्यास धर्मद्रोही मानले होते तेच कार्य ज्योतिरावांनी अग्रक्रमाने तडीस लावले. निर्धाराने हे कार्य करताना मात्र अगणित अडचणींना तोंड द्यावे लागत. ज्योतिरावांचे वडील गोविंदराव फुले यांच्यावर सतत दडपण आणले जात. स्त्रीशिक्षण बंद करण्यासाठी ज्योतिरावांचे वडील ज्योतिरावांशी आता निग्रह करू लागले. ज्योतिरावांना घराबाहेर काढण्याची तंबी देऊ लागले. ज्योतिरावांनी वडिलोपार्जित घराबाहेर पडण्याचा निर्णय घेतला. ज्योतिराव- सावित्रीने नवी प्रकाश वाट स्वीकारली. जोतीरावांच्या वडिलांनी सामाजिक विरोधामुळे घराबाहेर काढल्यानंतर त्यांचे मित्र उस्मान शेख यांच्या घरी राहुन आपले कार्य चालू ठेवले. स्त्रीशिक्षणाचे कृत्य खंड पडू न देता चालू ठेवून उदरनिर्वाहाची साधने स्वतंत्रपणे उभी केली. कंत्राट घेणे, मुशी विकण्याचा व्यवसाय, इमारती व पूल बांधणे, रस्ता बांधणे इत्यादी व्यवसायातून मिळवलेल्या मिळकतीतून जोतीरावांनी गंजपेठेत जागा घेऊन घर उभे केले. 'फुलेवाडा' या वास्तुमध्ये ज्योतिरावांचे वडिलोपार्जित घर ज्याचा जुना गंजपेठ घर नंबर 395 होता, ते आणि ज्योतिरावांनी स्वकष्टाने मिळवलेल्या कमाईतून खरेदी केलेले घर यांचा समावेश आहे. आज उभा असलेला फुलेवाडा ज्योतिरावांच्या मृत्युपत्रातील नोंदीनुसार अशा प्रकारे तपशील असलेले समृद्ध सांस्कृतिक वारसा लाभलेली वास्तू होय. ज्योतिरावांनी बांधलेले घर 11 खणांचे होते. त्याची दक्षिण - उत्तर लांबी 65 फूट, पूर्व - पश्चिम रुंदी 45 फूट, उत्तरेकडील रुंदी 28 फूट होती. त्याच्या पूर्वेला रस्ता व पलीकडे तुंबडीवाले बैराग्याची आणि बापूभाई पीठवाल्याची घरे, पश्चिमेला बोळापलीकडे राजाराम गोविंदराव फुले यांची घरे दक्षिणेला बोळापलीकडे रामचंद्र किसन कुंभार यांचे घर व बाबाजी राणोजी फुले यांची बखळ तसेच उत्तरेला रस्ता आणि नगरपालिकेचे पाण्याचे दोन हौद होते. ज्योतिरावांचे घर नंबर 394 हे तीन खणांचे दीड मजल्यांचे होते. त्याची ओट्यासह पूर्व - पश्चिम लांबी 32 फूट आणि दक्षिण - उत्तर रुंदी 16 फूट होती. त्याच्या पूर्वेला रा. कि कुंभार, पश्चिमेला खंडोजी कृष्णाजी व बाबाजी राणोजी फुले, दक्षिणेला सटवाजी कृष्णाजी फुले यांची घरे, उत्तरेला बा. रा. फुले यांची बखळ होती. ज्योतिरावांनी खरेदी केलेली जागा 43 फूट लांब 48 फूट रुंद होती. याशिवाय आणखी दोन बखळ जागा त्यांनी विकत घेतलेल्या होत्या. त्यांच्या पूर्वेला राजाराम फुले, पश्चिमेला महमद मिरखान, दक्षिणेला फुले उत्तरेला भोपाजी कुंभार यांची घरे होती. वडिलोपार्जित घरात ज्योतिरावांचे वडिलांसह संपूर्ण कुटुंब पुण्यात आले, त्या वेळेपासून सतत राहत असत. ज्योतिरावांचा जन्म 11 एप्रिल 1827 ला याच घरात झाला. वडिलोपार्जित घरात बालपण व शिक्षण झाले. ज्योतिरावांवर संस्कार आणि जडणघडणीचे सोपस्कर याच ठिकाणी झालेत. सावित्री ज्योतिरावांचा विवाह आणि सहजीवनाची सुरुवात याच निवासात झाली. ज्योतिरावांच्या याच वाड्यातून त्यांच्या ऐतिहासिक कार्याची रुजवात झाली. मुलींची पहिली शाळा सुरू केली, तेव्हा ज्योतिराव सावित्री यांचा सार्वजनिक जीवनारंभ या वाड्याने पाहिला. आणि पुढे काही काळ मित्रांकडे वास्तव्य केल्यानंतर परत अनेक सामाजिक क्रांतिकारक उपक्रमांची रणधुमाळी या भूमीतून ज्योतिराव सावित्रीबाईंच्या हयातीपर्यंत चालू राहिली. सामाजिक परिवर्तनाच्या महत्कार्यात अनेक जगन्मन्य व्यक्ती विशेष, कार्यकर्ते, गरजवंत, पीडित, निराधार अशा स्त्रीपुरुषांना भावनिक मानसिक आधार देणारे हे घरटे ऐतिहासिक संघर्षाची साक्ष म्हणून उभे आहे. धर्ममिषाने होणारे हजारो अन्याय समाज सुन्नमनाने पाहत असताना, स्त्रियांच्या दैनावस्थेला अंतच नव्हता. विधवांचा प्रश्न समाजाला कलंक ठरत होता. बालविवाहाने आलेले वैधव्य स्त्री जातीवर अन्यायकारक होते. विधवांना धूर्त पुरुष आपल्या वासनेची बळी करून स्त्रीजीवन मातीमोल करून टाकत होते. तरुण विधवांच्या अशा जाचक प्रश्नाला विधवाविवाहाचा पुरस्कार हेच उत्तर योग्य वाटत होते. 'घराण्याच्या' कल्पना व 'पोकळ बडेजाव' मोडून काढण्यासाठी तारीख 8 मार्च 1860 रोजी शेणवी जातीतील पहिला पुनर्विवाह जोतीराव - सावित्रीबाई यांनी घडवून आणला. स्त्री शिक्षणाने भारतीय स्त्रियांच्या सार्वजनिक जीवनाचा आरंभ होऊन त्यातून आलेल्या विश्वासाने अनेक सुधारणा अपरिहार्यपणे मुक्त कंठाने गती घेत होत्या. 1854 यावर्षी भारतातील सार्वजनिक प्रौढ साक्षरता अभियानची मुहूर्तमेढही याच ठिकाणी झाली होती. पुरुषांच्या हैवानी वासनेला बळी पडून स्त्रियांना भोग भोगावा लागत. अत्याचारास वाचा फोडण्यासाठी सोय नसल्याने लोकनिंदेपासून सुटका करण्यासाठी अशा पिडिता जीवनाचे बरेवाईट करून घेत. बाळाची हत्या करून टाकत. ज्योतिराव सावित्रीबाईंनी अशा माता - भगिनींसाठी आपल्या घरातच बालहत्या प्रतिबंधक गृह सुरू केले. तर इ. स. 1864 ला यासाठी 'कोणी विधवेचे अज्ञानपणाने वाकडे पाऊल पडून ती गरोदर झाली तर तिने (घर नंबर 395) घरात गुप्तपणे बाळंत होऊन जावे.' अशी मोठ्या जाहिरातीची फलके पुणे शहरात ठिकठिकाणी लावलीत. सुमारे तीस-चाळीस बालके व मातांना या दया सदनात आश्रय मिळाला. महात्मा फुलेंचे वारस दत्तक असलेले 'यशवंत' काशीबाई नावाच्या ब्राम्हण विधवेचा असाच पुत्र होय. त्याचे बाल संगोपन या बालहत्या प्रतिबंध गृहात झाले. विधवांच्या लैंगिक जीवनावर अंकुश राहवा यासाठी त्यांचे केसवपन करून कुरुप केले जात. वैधव्यात त्यांच्या देहसुलभ गरजाधिष्ठित भावना नष्ट करण्यासाठी देह विद्रुपता करणे हा त्यामागील हेतू होता. पुण्यातील न्हाव्यांचे प्रबोधन करून संप घडवून आणला. आणि केशवपन प्रथेला पायबंध घातला. स्त्रियांच्या वैवाहिक जीवनातील कलह कमी करण्यासाठी द्विभार्या प्रतिबंध कायदा करण्याची मागणी जोरकसपणे पुढे रेटली. स्त्रीशिक्षणापासून स्त्री-उद्धाराची अशी अखंड मालिका ज्योतिराव सावित्रीबाईंच्या मुक्ती धामातून चालत राहिली. स्त्रियांप्रमाणेच अस्पृश्यतेची समस्या ही अतिव दुःखद होती. अस्पृश्यतेच्या झळांत अवघी माणुसकी जळून खाक व्हावी इतकी तिची भेदकता होती. गावकुसाबाहेर ठेवलेल्या अस्पृश्यांना पिण्याचे पाणी देखील दुर्लभ होते. उन्हाळ्यात पाण्यासाठी होणारे अत्याचार हृदयद्रावक असत ही जाणीव ज्योतिरावांना होताक्षणी घरचा पाण्याचा हौद सन 1868 साली अस्पृश्यांसाठी खुला केला. अस्पृश्य भगिनी तरीही पाणी भरावयास धजत नव्हत्या, तेव्हा ज्योतिराव त्यांची भांडी स्वतः हौदातून भरून डोक्यावर ठेवत. परंपरेने वाढून ठेवलेला विटाळ आणि माणुसकीची तहान घरचा हौद खुला करून मिटवण्याचा हा प्रयत्न ऐतिहासिक ठरला. 1873 साली अस्पृश्यता निवारणासाठी जाहीरनामा काढून परंपरेने अस्पृश्य मानलेल्या धर्ममताविरुद्ध बंड उभे केले. स्त्रीशुद्रातीशुद्रांच्या समग्र क्रांतीचा विचार समाजमनपटलावर रुजवण्यासाठी संस्थात्मक संघटनात्मक प्रयत्नाची निकड लक्षात घेऊन 23 सप्टेंबर 1873 ला ज्योतिरावांनी समविचारी सहकाऱ्यांच्या उपस्थितीत 'सत्यशोधक समाजाची स्थापना' केली. ही ऐतिहासिक घटना फुलेवाड्यात घडली जेवणरात्रीपर्यंत चर्चा- विमर्शन झालेली बैठक मध्यरात्रीनंतर 24 सप्टेंबरला सत्यशोधक समाजाची 'तत्वे' व कार्यक्रम जाहिर करून सत्यशोधक समाजाची 'तळी' उचलून संपन्न झाली. खेड्यापाड्यात शिक्षण, विज्ञाननिष्ठा, अंधश्रद्धा निर्मूलन, शेतकरी लढे, जाती निर्मूलन, अस्पृश्यता निवारण, स्त्री शिक्षण, स्त्री -पुरुष समानता, धर्मचिकित्सा, संसाधनांचे फेरवाटप आंतरजातीय विवाह, पौरोहित त्यापासून मुक्ती, लोकजागृती आणि प्रबोधन अशा विविध आघाडीवर ज्योतिरावांची विचारसरणी दिशादर्शक ठरली. समग्र क्रांतीचा विचार देणारा द्रष्टा पुरुष ज्योतीराव अनेकांची प्रेरणा ठरलेत. 1880 साली मुंबईत 'पहिली कामगार संघटना' ज्योतिरावांचे सहकारी 'नारायणराव मेघाजी लोखंडे' यांनी स्थापन केली. अशा कित्येक सामाजिक कार्याची पायाभरणी फुले सदनातून झाली. ज्योतिरावांचे मित्रमंडळ त्यांच्या विचाराप्रमाणेच व्यापक होते. अनेक स्तरातील लोकांशी त्यांचे स्नेहाचे व खास संबंध होते. बडोद्याचे 'श्रीमंत सयाजीराव गायकवाड' यांच्याशी ज्योतिरावांचे संबंध विख्यातच आहेत. त्यांचे सख्याचे प्रतीक म्हणून सयाजीरावांची खास तस्वीर वाड्यात लावून घेतली होती. तुकाराम हनुमंत पिंजन, रा. रा. सखारामपंत परांजपे, अण्णासाहेब भांडारकर, गोपाळराव हरी देशमुख, सदाशिवराव गोवंडे, वामनराव परांजपे, हरिभाऊ चिपळूणकर, लक्ष्मण हरी शिंदे, हानमंतराव साने, रामभाऊ बारी, गणपतराव कोटकर जया कारंडी लिंगू , राजान्ना लिंगू, गंगाराम म्हस्के, डॉ. शिवाप्पा राजन्ना नरसू, डॉ. विश्राम रामजी घोले, रा. ब. बाळकृष्ण देवराळ, रा. सा. भाऊ सिताराम नाईक, देवराव ठोसर, रामशेठ उरवणे, विठोबा गुठाळ बाबाजी मनाजी, यशवंतराव कांबळे, ज्ञानगिरी बोवा, कुशाबा माळी, धोंडीराम कुंभार, रामचंद्र व कृष्णराव भालेकर, ज्ञानोबा ससाने, रावबहादूर नारायणराव लोखंडे, गोपाळराव वलंगकर इत्यादी अनेकांची ज्योतिरावंकडे या संप्रेषण आलयात ये जा असत. ज्योतिरावांचे हे क्रांतीभवन परिवर्तन चळवळीचे प्रेरणास्थान होते. पुण्यात विविध प्रबोधन चळवळीचे केंद्र होते. लोकहितवादी न्यायमूर्ती रानडे, रमाबाई रानडे, पंडिता रमाबाई, आगरकर, महर्षी कर्वे, बायजा कर्वे आदींनी सामाजिक परिवर्तनाच्या चळवळींना वाहून घेतले. पुण्यातील गंजपेठेतील 'फुले आगर' सुमारे 50 सामाजिक चळवळींना रसद पुरवित होते. सार्वजनिक कार्यासोबतच ज्योतिरावांनी ऐतिहासिक लेखन कार्याला सुद्धा चालना दिली. ज्योतिरावांनी 1869 यावर्षी याच ठिकाणी पहिले आधुनिक नाटक 'तृतीय रत्न' लिहून नाट्य लेखनाला वेगळा आयाम दिला. 'शिवाजी महाराजांचा पोवाडा लिहून बहुजन नायक शिवछत्रपतींना गोब्राम्हण प्रतिपालक या चक्रव्यूहातून बाहेर काढले. 'गुलामगिरी' हा बहुजन समाजाच्या सांस्कृतिक संघर्षाचा घटनाक्रम मांडणारा मूलभूत ग्रंथराज येथेच रचला गेला. शेतकरी हा देशाचा आधारस्तंभ परंतु त्याची बहुपदरी होणारी लुबाडणूक कशी होते, सावकार फसवणूक करतातच पण धर्म चालीरीती आणि ब्राम्हण्य कशी शेतकऱ्याची पिळवणूक करतात, याचे सूत्र 'शेतकऱ्यांचा आसूड' मध्ये तपशिलाने रेखाटून स्त्रीशुद्रातीशुद्रांच्या उत्थानाचा पाया रचला गेला. 'विद्या खात्यातील पंतोजी पोवाडा' (1869) 'चिरंजीव परशुराम उर्फ आदिनारायणचा अवतार यास नोटीस, पुणे सत्यशोधक समाजाचा रिपोर्ट (1870), सत्यशोधक समाजाची तिसऱ्या वार्षिक समारंभाची हकीकत(1876), पुणे सत्यशोधक समाजाचा निबंध(1877), दुष्काळविषयक विनंतीपत्रक (1877), हंटर शिक्षण आयोगा पुढे सादर केलेले निवेदन (1882), मलबारींच्या दोन टिपणांविषयीचे मत (1884), मराठी ग्रंथकार सभेस पत्र(1885), सत्सार एक व दोन (1885), इशारा(1885), ग्रामजोशाची बखर (1886), मामा परमानंदास पत्र (1886), सत्यशोधक समाजोक्त मंगलाष्टकासह सर्व पूजा विधी (1887), अखंडादी काव्यरचना इत्यादी चौफेर चिंतन आणि लेखन ज्योतिरावांनी केले. तर 'काव्यफुले कवितासंग्रह (1854), ज्योतिरावांची भाषणे(1856), बावन्नकशी सुबोध रत्नाकर (1882) या ग्रंथांची सावित्रीबाईंनी रचना याच वाड्यातून केली. तत्कालीन महाराष्ट्राचे आर्थिक, सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक, धार्मिक जीवन, त्याच्या सार्वजनिक जीवनाचा व्यापक आधार ठरत होता. त्यासाठी दिवसभर आणि रात्रीही कंदीलाच्या प्रकाशात बसून दुःख सागरात बुडालेल्या स्त्रीशूद्रातीशूद्रांसाठी ज्ञाननिर्मितीचे कार्य अखंडपणे चालत असे. ज्योतिरावांना शेवटच्या दिवसात व्याधींनी पछाडले होते. सन1888 च्या सुमारास पक्षाघाताने आजारी पडून शरीराचा उजवा भाग अधू झाला, तेव्हा घरातच खिळून पडले. अशाही अवस्थेत 'सार्वजनिक सत्यधर्म' ग्रंथाची रचना पूर्णत्वास नेली. बहुजन समाजाच्या उद्धाराला मूल्यात्मक नवा पर्याय सार्वजनिक सत्य धर्मातून दिला. धर्माच्या पलीकडे जाऊन समताधिष्ठित मानवतावादाचा अंगीकार करण्याची दृष्टी सार्वजनिक सत्यधर्माने दिली. व्याधीने शरीर जर्जर झालेले ज्योतिराव अनेक अंगानी चिंतन करीत असत. मृत्यूनंतर आपले अस्तित्व या वास्तुत वास्तव्यास असावे म्हणून त्यांनी मृत्यूपूर्वीच एक खड्डा खणून घेतला होता. तेथे स्मारक उभे राहावे अशी त्यांची मनीषा होती. त्यांच्या मृत्युपश्चात पुणे नगरपालिकेच्या मनाईमुळे ही ज्योतिरावांची इच्छा पूर्ण होऊ शकली नाही. त्यांच्या अस्थी त्या ठिकाणी पुरवून ठेवण्यात आल्या. तेच त्यांचे स्मारक होय. ज्योतीराव निवर्तल्यानंतर सावित्रीबाई, यशवंत येथे राहत असत. यशवंत उद्यमासाठी बाहेर पडल्यानंतर सावित्रीबाई 1897 ला प्लेग साथीत मृत्यूमुखी पडल्या. त्या अखेरपर्यंत येथे राहत होत्या. आयुष्याची पन्नास वर्षे सामाजिक परिवर्तनाची लढाई लढून ज्योतिराव सावित्रीबाई दोघांचेही देह इथेच विसावले. यशवंतरावही अल्पायुषीच ठरले. यशवंतरावाची मुलगी आणि पत्नी यांना वाईट दिवस पाहावे लागले. त्यांची पत्नी चंद्रभागा आणि मुलगी सोनी उर्फ लक्ष्मी यांच्या अनाथपणाला पारावर नव्हता. त्यांनी ज्योतिरावांची सगळी पुस्तके रद्दीत विकली. भांडीकुंडी विकून गुजराण केली. 28 ऑक्टोबर 1910 ला ही वास्तू देगडेंना शंभर रुपयास विकली. सावित्रीबाई ज्योतिरावांच्या स्नुषा मुलीसह रस्त्यावर आल्या. बेघर होऊन बेवारस म्हणून रामेश्वराच्या दारात वारल्या! त्यांची मयत नगरपालिकेने केली. ज्या वाड्याने सामाजिक तत्वज्ञान दिले , त्या वाड्यातील वंशजांची वाताहत झाली. या ऐतिहासिक घराच्या पुणे नगरपालिकेने वेळोवेळी दिलेल्या नोंदी घर नंबर 395, 405, 394, 377, 527, 408 जुना गंजपेठ पुणे अशा आढळतात. 1894 पर्यंत ज्योतिराव 1907 पर्यंत यशवंत फुले 1909 ते 10 चंद्रभागा यशवंत फुले यांच्या नावे या घराची नोंद दिसते. ही वास्तू मारुती कृष्णाची देगडे यांच्याकडून 1922 पासून सावता माळी फ्री बोर्डिंग ने खरेदी केली. ज्योतीराव सावित्रीबाईंना आयुष्यभर सामाजिक कार्यासाठी संघर्ष करावा लागला. तोच पायगुण या ऐतिहासिक 'क्रांतीनिकेतनाला' लागला असावा. आज हा 'फुलेवाडा' राष्ट्रीय स्मारक म्हणून उभा आहे. 1967 साली सरकारने राज्यसंरक्षित स्मारक म्हणून घोषित केले . 1993 साली छगन भुजबळ यांच्या पुढाकारातून त्याची पुनर्उभारणी करून राष्ट्रपती डॉ. शंकर दयाळ शर्मा यांच्या हस्ते राष्ट्रार्पण करण्यात आले. राष्ट्रपतींनी फुलेवाडा 'समतेचे राष्ट्रीय' म्हणून समता भूमी घोषित केले. हजारो लाखो लोक तेथे जाऊन भेटी देत असतात. प्रेरणा घेत असतात. स्त्रीवादी, दलित, आदिवासी, भटके विमुक्त, ओबीसी, शेतकरी कष्टकरी, विस्थापित, वंचित, डावे, समाजवादी इत्यादी चळवळीतील माणसे या भूमीच्या मातीला कृतज्ञतापूर्वक स्पर्श करत असतात. विविध साहित्य प्रवाहातील सांस्कृतिक, सामाजिक, शैक्षणिक, आर्थिक क्षेत्रातील संवेदनशील कलाकर्मी या प्रेरणास्थळाला सलाम करत, आपल्या कर्तव्याशी लीन होत असतात. किंबहुना फुलेवाडा महाराष्ट्राच्या समाजजीवनाचे आज अविभाज्य अंग बनून आपल्यात जागतेपणाने उभा असलेला समाज पुरुष होय. सावित्री ज्योतिरावांनी ओनामा केलेल्या सार्वजनिक कार्याची खूणगाठ पक्की करण्यासाठी फुलेवाडा संघर्षरत सामाजिक परिवर्तनवादी योद्धा यां सोबत थंडी उन सोसत वारा जलधारा आणि गारा झेलत खडा आहे. ■ ■

अनुज हुलके,
9823883541

स्वाभिमानाचे स्मरणशिल्प -८९

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा टाकळी सिम हिंगना रोड नागपूर

नागपूर हिंगना रोड वर टाकळी सिम नावाचे गाव होते. ते शहरात आले आहे. येथे बौद्ध बांधव कमी प्रमाणात असले तरी श्रीमंत आहे त्यांनी उत्कृष्ट बुद्ध विहार बांधले असून भव्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा पुतळा आहे. त्याठिकाणी विविध कार्यक्रमाचे आयोजन होत असतात.

संवाद मित्र, कपिल नारनवरे
मो. 9370773608

क्रांतीयोद्धा : बिरसा मुंडा ग्रंथाचे प्रकाशन तथा आदिवासी एकता महोत्सव

नागपूर : कविवर्य सुरेश भट सभागृह, नागपूर येथे आदिवासी एकता महोत्सव तथा क्रांतीयोद्धा बिरसा मुंडाचे प्रकाशन मोठ्या थाटात पार पडले. तथापी दुसऱ्या सत्रात राणी दुर्गावती बहुउद्देशीय संस्था महाराष्ट्र तर्फे आदिवासी वधू- वर परिचय मेळावा झाला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी भिसनदास तडोसे, सेवानिवृत्त अप्पर आयुक्त, विक्रीवर विभाग, मूंबई तथा प्रमूख अतिथी माजी आमदार डॉ. नामदेव उसेंडी सह अनेक मान्यवर मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. कार्यक्रमाची सूरूवात दिप प्रज्वलन तथा कार्यक्रमाचे उद्घाटन उपस्थित अतिथीच्या हस्ते करण्यात आले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक तथा भूमिका संस्थेचे अध्यक्ष प्रा. डॉ. प्रकाश शेडमाके, यांनी समाजाच्या एकतेतून सर्वांगीन विकास साधता येईल व युवा- युवतीना योग्य जोडीदार मिळवून देण्याची सूवर्णसंधी या मंचाद्वारे या पूढे नियमीतपणे 'आदिम संस्कृती तथा एकता' अबाधित राहण्यासाठी सर्वांचे योगदान महत्वाचे आहे असे प्रतिपादन केले. या प्रसंगी प्रामूख्याने मंचावर मान्यवर सर्वश्री भिसनदासजी तडोसे, डॉ. नामदेव उसेंडी, सिनेट सदस्य दिनेश

शेराम, राजे विरशाह आश्रम, डॉ. वामन शेळ्माके, सेवानिवृत्त मूख्याध्यापक तुळशीरामजी शेळ्माके, भैयाजी उईके, सूभाष शेडमाके, महादेव सिडाम, दामोदर कोकाटे, सूधीर कोडापे, प्रदीप कूरसंगे, श्रीमती अनिता पंधरे, सिमा उईके, ज्योती कूरसंगे उपस्थित होते. पहिल्या सत्रात कार्यक्रमाचे उद्‌घाटन तथा मान्यवरांचे हस्ते प्रा. डॉ. वामन शेळ्माके लिखित चरित्रात्मक कादंबरी ग्रंथाचे प्रकाशन करण्यात आले. सदर कार्यक्रमात पारंपारिक आदिवासी नृत्य, संस्कृतीचे दर्शन आदिवासी कलावंत तर्फे उत्कृष्ट सादरीकरण करण्यात आले. कार्यक्रमाला राज्यभरातून आदिवासी यूवा- यूवती, समाजबांधव, कलावंत, मान्यवर अतिथी मोठ्या संख्येने उपस्थित राहून कार्यक्रमाची शोभा वाढविली. संगीतमय नृत्य व विविध कलांचे उत्कृष्ट प्रदर्शन मंचावर करण्यात आले. द्वितीय सत्रात प्रामूख्याने शिवराम भलावी, आय.एफ.एस. वनसेवा विभाग, मनोहर कोरेटी, प्रदीप मसराम, प्रशांत उईके, कल्पना कोडामे, टीना कोरेटी, विभा मडावी, प्रतिमा कूमरे मंचावर उपस्थित होते. संचालन सूभाष शेडमाके यांनी केले. प्रदीप मासराम, दिपक कूरसंगे, संस्थेचे पदाधिकारी तथा समस्त सदस्यगण, श्याम कोडापे, मिथून कोडापे, अनेप शेडमाके, अनिल कूलसंगे, अनिल मरसकोल्हे, दशरथजी मसराम, विनय उईके, नितीन इरपाते, सूधीर शिलाम तसेच आभार प्रदर्शन संस्थेचे महासचिव रतन टेकाम यांनी केले.

मानवाच्या दुःखावरील उपाय तथागत बुद्धांच्या संपूर्ण गाथेतच आहे : डॉ. प्रवीण पंडित

नागपूर : केळूस्कर गुरुजींनी डॉ. बाबासाहेबांना स्वतः लिहिलेले गौतम बुद्धाचे चरित्र भेट केले तेव्हाच बाबासाहेब बुद्धांच्या विचारांकडे आकर्षित झाले होते. तथागत बुद्धांनी भिक्खु आणि उपासकांची चळवळ उभी केली होती. त्यालाच तथागत चतुरंगी सेना म्हणत असत. बुद्धांचे साहित्य आणि तत्वज्ञान अथांग आहे, ते आपण अभ्यासले पाहिजे. बौद्ध परंपरेमध्ये एखादा व्यक्ती जन्माला आला तर त्याच्या जीविताचे बौद्ध असण्याचे ध्येय निश्चित असले पाहिजे. माणसाच्या वैयक्तिक जीवनात येणारे दुःख आणि संकटांवर बुद्धांच्या 84 हजार उपदेशांमधून उपाय मिळतात. डॉ. बाबासाहेबांना डी. लिट ही पदवी मिळाली तेव्हा ते अमेरिकेत केवळ 6 दिवस थांबले होते. परंतु बौद्ध संस्कृती जाणून घेण्यासाठी बाबासाहेब श्रीलंका या लहानशा देशात 17 दिवस वास्तव्यास होते. श्रीलंकेतील बौद्ध धम्माचे अध्ययन करून बाबासाहेबांनी लग्नविधीच्या गाथा भारतातील बौद्धांना सांगितल्या. भारतातून बौध्द धम्म नष्ट झाला पण हिंदू धर्म का नष्ट झाला नाही? याचे उत्तर सुद्धा बाबासाहेबांनी उदाहरण देऊन सांगितले आहे. त्यामुळेच दरेकांनी दरेकाला दीक्षा देण्याचे कार्य बाबासाहेबांनी उपासकांवर सोपवले होते असे विचार 382 व्या सभेचे अतिथी ॲड. प्रवीण पंडित, मुंबई यांनी धम्मसंगोष्टीच्या 383 व्या सभेत 'बौद्ध संस्कृतीचे पुनरुज्जीवन करणे व सर्व भारत बौद्धमय करणे हे माझे उद्दिष्ट आहे' या बाबासाहेबांच्या विचारावर आधारित विषयावर विचार व्यक्त केले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी 'मुक्ती कोण पथे', बुद्ध आणि त्यांचा धम्म या ग्रंथातून भारत बौद्धमय करण्याचे कार्य केले. बाबासाहेबांमुळे भारतात बौद्ध धम्म पुनरुज्जीवित झाला. धम्मसंगोष्टीचे बौद्ध संस्कृतीचे पुनरुज्जीवन करण्याचे मागील आठ वर्षापासून प्रयत्न चालू आहे, असे सभेचे अध्यक्ष डॉ. सुभाष नगराळे यांनी विचार व्यक्त केले. कार्यक्रमाची सुरुवात यू.पी. कांबळे यांच्या धम्मगीताने झाली. सुधाकर थुल यांनी अतिथिंचा परिचय करून दिला. संचालन देवयानी रमेश पाटील तर आभार अल्का मिलिंद जाधव यांनी व्यक्त केले. मिलिंद गणवीर यांनी अल्पोपहाराची जबाबदारी सांभाळली.

महाज्योती येथे छ. शिवाजी महाराज जयंती साजरी

नागपूर : महात्मा ज्योतिबा फुले संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (महाज्योती), नागपूर येथे गुरुवारी हिंदवी स्वराज्याचे सरसंस्थापक, रयतेचे राजा छ. शिवाजी महाराज यांची जयंती अत्यंत उत्साहपूर्ण वातावरणात साजरी करण्यात आली. कार्यक्रमात अधिकारी, कर्मचारी, विद्यार्थी तसेच माजी विद्यार्थी मोठ्या संख्येने सहभागी झाले होते. कार्यक्रमाची सुरुवात 'महाज्योती'चे व्यवस्थापकीय संचालक मिलिंद नारिंगे यांच्या हस्ते छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करून अभिवादनाने करण्यात आली. त्यानंतर उपस्थित मान्यवरांनीही महाराजांना अभिवादन करून कृतज्ञता व्यक्त केली. याप्रसंगी मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी प्रशांत वावगे तसेच प्रकल्प संचालक कुणाल शिरसाठे यांची प्रमुख उपस्थिती होती. प्रबोधनात्मक मार्गदर्शन करताना मिलिंद नारिंगे यांनी शिवाजी महाराजांच्या दूरदृष्टीपूर्ण नेतृत्वाचा, रयतेप्रती असलेल्या संवेदनशील बांधिलकीचा आणि न्यायनिष्ठ राज्यकारभाराचा उल्लेख केला. स्वराज्य ही केवळ सत्ता नसून ती लोककल्याणाची संकल्पना होती, असे सांगत त्यांनी उपस्थितांना महाराजांच्या विचारांमधून प्रेरणा घेऊन समाजहितासाठी कार्य करण्याचे आवाहन मिलिंद नारिंगे यांनी केले. या कार्यक्रमास प्रकल्प अधिकारी धम्मा गजभिये, विकास तिळगुळ, मयूर चव्हाण, कार्यालयीन अधिक्षक शुभम वैलथरे यांच्यासह 'महाज्योती'चे सर्व अधिकारी, कर्मचारी, विद्यार्थी आणि माजी विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

बोधगया येथे महाबोधी महाविहार मुक्ती आंदोलन रविवारी

नागपूर : बोधगया महाबोधी महाविहार मुक्ती आंदोलन कृती समितीच्या वतीने बोधगया येथे महाबोधी महाविहार मुक्ती आंदोलन रविवार दि. 22 फेब्रुवारी 2026 दुपारी 1 वा. कालचक्र मैदान बौद्धगया, बिहार येथे आयोजित आहे. रिपाई सर्व गट, सर्वपक्षीय बौद्ध नेते, बौद्ध भिक्षु संघ, सर्व बौद्ध संस्था व संघटना यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार दिनांक 22 फेब्रुवारी 2026 रोजी दुपारी 1 वा. कालचक्र मैदान बौद्ध गया (बिहार)येथे महाबोधी महाविहार मुक्ती आंदोलन, परिषद होणार आहे. रिपब्लिकन पक्षाचे राष्ट्रीय अध्यक्ष व केंद्रीय मंत्री माननीय रामदास आठवले यांनी पुढाकार घेवुन या ऐतिहासिक विषयावर बौद्ध समाजाचे पक्ष, संघटना, धार्मिक संस्थांना तसेच अनेक पक्षातील बौद्ध नेत्यांना एकत्रित करून बोधगया महाबोधी महाविहार मुक्ती आंदोलन कृती समितीची स्थापना केली. या कृती समितीच्या वतीने 14 ऑक्टोबर 2025 रोजी मुंबई आझाद मैदान येथे भव्य मोर्चा आयोजित केला होता. त्या मोर्चानंतर बुद्धगया महाबोधी महाविहार मुक्ती आंदोलन समितीच्या वतीने विविध बैठक आयोजित करून 22 फेब्रुवारी 2026 रोजी बुद्धगया महाबोधी महाविहार आंदोलन बुद्धगया येथे

करण्याचे ठरले. समस्त बौद्ध अनुयायी, प्रबुद्ध नागरिक तसेच संविधानावर विश्वास असणारे सर्वच देश बांधवांनी बुद्धांच्या या न्याय हक्काच्या मागणीसाठी बुद्धगया येथील महाबोधी महाविहार नियंत्रण बौद्धांच्या ताब्यात असायलाच पाहिजे या मागणीसाठी बुद्धगया येथे आयोजित आंदोलनात सहभागी व्हावे अशी विनंती महाबोधी महावीर मुक्ती आंदोलन कृती समितीच्या वतीने तसेच रिपाई पूर्व विदर्भ महासचिव या नात्याने बाळू घरडे आव्हान करीत आहे. या आंदोलनात मोठ्या संख्येने जनता सहभागी होईल व आपापल्या परीने बुद्धगया इथे प्रस्थान करेल.

महत्वाचे

बरिएमंतर्फे छत्रपती शिवाजी महाराज यांना अभिवादन

नागपूर : मराठा साम्राज्याचे संस्थापक, महान योद्धा छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या 396 व्या जयंतीनिमित्त बहुजन- रिपब्लिकन एकता मंचतर्फे गुरुवार, दि. 19 फेब्रुवारी 2026 रोजी सकाळी 11.00 वाजता वंजारीनगर पाण्याच्या टाकीजवळ, वंजारी नगर, नागपूर स्थित छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या नवनिर्मित म्यूरल प्रतिमेला माजी नगरसेविका वंदना भगत यांच्या हस्ते माल्यार्पण करून अभिवादन करण्यात आले. यावेळी रत्ना मेंढे, नंदा गोडघाटे, जया पानतावणे, रत्नमाला मेश्राम, सविता पाटील, विशाखा कांबळे, राजगिरी कांबळे, वेणू काळे, मंदा रंगारी, दीपा इंगोले, वर्षा साखरे, माया पिल्लेवार, प्रेरणा काळे, विजय गोडघाटे, नरेंद्र चव्हाण आदी उपस्थित होते.

बार्टीच्या महिला तक्रार निवारण समितीकरिता अशासकीय सदस्य पदासाठी नियुक्ती

पुणे : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (बार्टी) पुणे कार्यालयात कामाच्या ठिकाणी महिलांचे लैंगिक छळापासून संरक्षण (प्रतिबंध, मनाई व निवारण) अधिनियम 2013 अंतर्गत महिला तक्रार समिती (ICC) गठित करण्याच्या अनुषंगाने अशासकीय सदस्यांची निवड करण्यात येणार आहे. अशासकीय सदस्य NGO/ बाह्य सदस्य पदासाठी सामाजिक कार्य, महिला हक्क किंवा कायद्याचे ज्ञान असलेल्या पात्र महिलांकडून/व्यक्तींकडून अर्ज मागविण्यात येणार आहे. तसेच त्याबाबत सविस्तर जाहिरात व विहित नमुन्यातील अर्ज बार्टी संस्थेच्या संकेतस्थळावरती http:// barti.maharashtra.giv.in या वेबसाईटवर प्रसिद्ध करण्यात येत आहे. त्या अनुषंगाने इच्छुकांनी त्वरित अर्ज समक्ष कार्यालयामध्येकिंवा est. barti2014@gmail.com याई-मेल आयडीद्वारे सादर करावा, असे आवाहन बार्टी संस्थेच्या वतीने करण्यात आले आहे.

बसपातर्फे शिवजयंती साजरी

नागपूर : स्वराज्याचे संस्थापक बहुजन राजे छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या 396 व्या जयंती निमित्त बसपाचे महाराष्ट्र प्रदेश मीडिया प्रभारी उत्तम शेवडे, नागपूर जिल्हा प्रभारी रंजनाताई ढोरे, राजकुमार बोरकर, योगीराज लांजेवार, नगरसेविका हर्षला जयस्वाल यांनी महाल स्थित छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या पूर्णाकृती पुतळ्याला माल्यार्पण करून अभिवादन केले. यावेळी प्रामुख्याने माजी नगरसेवक संजय जयस्वाल, गौतम पाटील, माजी जिल्हा प्रभारी विलास सोमकुवर, युवा नेते सदानंद जामगडे, चंद्रशेखर कांबळे, अभिलेश वहाने, उमेश मेश्राम, विलास पाटील, माया ऊके, मिलिंद गजभिये, रोहित वालदे, अभय डोंगरे, भानुदास ढोरे, अमित गजभिये, संघर्ष वानखेडे, निखिल नंदेश्वर, संभाजी लोखंडे, परेश जामगडे, बागडे यांचे सहित मोठ्या प्रमाणात कार्यकर्ते उपस्थित होते.

चलो मोबिलिटी तर्फे शिवरायांना अभिवादन

नागपूर : म.न.पा. च्या परिवहन विभागाशी संबंधित चलो मोबिलिटि कंपनी च्या वतिने नाका नं. 13 येथे छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती उत्साहात साजरी करण्यात आली. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष पुरुषोत्तम निमसरकार सर होते. रयतेचे राजे छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या प्रजेच्या प्रती असलेल्या कर्तव्य भावनेचे व सर्वधर्मसमभाव गुणांचे तसेच महिला प्रती असलेल्या दृष्टिकोनाचे अनेक दाखले देऊन पुरूषोत्तम निमसरकार यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. नशाबंदी जिल्हा कृती समिती तर्फे बबनराव गायकवाड यांनी छत्रपती शिवाजी महाराजांचे व्यसनमुक्तीपर 'कैफी माणूस झाले म्हणजे बेखबरदार होऊन कार्यनाश होतो. याशिवाय मनस्वी पापाचार घडतो.' असे व्यसनमुक्तीपर विचार मांडले. संचालन मंदार आसोले यांनी केले तर आभारप्रदर्शन पिंपळवार यांनी केले.

डॉ. इंगळे करिअर इन्स्टिट्यूट या नवीन शाखेचे उद्धाटन

नागपूर : कुळवाडी रयतेचे राजा शिवाजी महाराज यांच्या 396 व्या जयंतीनिमित्त डॉ. इंगळे करिअर इन्स्टिटयूट या नवीन शाखेचे उद्धाटन बेसा नगरपंचायतच्या महिला पहिला नगराध्यक्ष कीर्ती धनराज बडोले यांच्या हस्ते पार पडला, या कार्यक्रमांमध्ये गरीब व होतकरू विद्यार्थ्यांना डॉक्टर इंगळे इन्स्टिटयूट तर्फे दहा टेस्ट सिरीज नीट परीक्षा करिता तयारी करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना मोफत दिल्या जाणार आहे असे आपल्या प्रास्ताविक भाषणात मा. डॉ. शुभम इंगळे एमबीबीएस एमडी यांनी सांगितले व महाराष्ट्रातील पहिली अशी इन्स्टिट्यूट आहे की डॉक्टर्स कडून डॉक्टर घडविले जातील, यावेळी कार्यक्रमाच्या प्रमुख प्रमुख पाहुणे म्हणून सुजाता वाल्हेकर व धनराज प्रेमराज बडोलेत अध्यक्ष राजगुरू फाउंडेशन यांनी शिवाजी महाराज जयंती निमित्त गोविंद पानसरे लिखित शिवाजी कोण होते ही पुस्तके 25 विद्यार्थ्यांना पुस्तके मोफत वाटली, यावेळी कार्यक्रमाचे संचालन प्रा. विनोद बागडे यांनी केले. कार्यक्रमाचा आभार प्रदर्शन डॉ. मीनल इंगळे एमबीबीएस एमडी यांनी केले तर कार्यक्रमाकरिता परिश्रम चेतना सोमकुवर शर्वरी लोखंडे व मेहेक शेंडे, आस्था डोंगरे, अनुष्का लांडगे व आर्या पाटील यांनी कार्यक्रमाचे यशस्वी करण्यात अथक परिश्रम घेतले.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर उद्यान, रामजी चौक, येथे रमाई जयंती महोत्सव

नागपूर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर युवा संघटनेतर्फे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर उद्यान, रामजी चौक, वाडी नागपूर, येथे माता रमाई जयंती महोत्सव साजरा करण्यात आला. कार्यक्रमाची सुरुवात तथागत भगवान गौतम बुद्ध, परमपूज्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, छत्रपती शिवाजी महाराज आणि त्यागमूर्ती माता रमाई यांच्या प्रतिमांना उद्धाटक रत्नघोष सोनपिंपळे माजी गट शिक्षणाधिकारी, संतोष नरवाडे, जिल्हा अध्यक्ष, राकांपा सामाजिक न्याय विभाग, गौतम तिरपुडे सामाजिक कार्यकर्ते यांच्या हस्ते पुष्पहार अर्पण करून दीप प्रज्वलित करण्यात आले. त्यानंतर बुद्ध वंदना घेण्यात आली. गायक उमेश बागडे आणि गायिका निशा धोंगडे यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जीवनावर आणि त्यागमूर्ती रमाईवर हृदयस्पर्शी गीत गाईले. 'आज माझ्या रमाईला करू वंदना' या गीतांने, उमेशने तर 'भारत भूमीच्या थोर नंदना' या गीताने निशा धोंगडेनी सुरुवात करून वातावरण चैतन्यमय केले.

कार्यक्रमास वाडी नगरपरिषदेचे आजी, माजी सभापती, उपसभापती, नगरसेवक, सामाजिक कार्यकर्ते मोठ्या प्रमाणात उपस्थित होते. त्या सर्वांचे गुलाबपुष्प तथा शाल देऊन युवा संघटनेतर्फे स्वागत करण्यात आले. 'भीमराव दिसे माझ्या घटनेच्या पानावरी, धनी माझा राजा मी राजाची राणी, रामू चांदाची आहे तू ग चांदनी,' 'नांदन, नांदन होतं रमाच नांदन भिमाच्या संसारी जसे टिपूर चांदणं' अशाप्रकारे हृदयस्पर्शी गीत सादर करून उमेश आणि निशा यांनी वातावरण भारावून टाकले. या पटांगणात मोठ्या प्रमाणात श्रोतागण शेवटपर्यंत उपस्थित होते. हा कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी प्रफुल्ल खोब्रागडे, शेखर टेंभुर्णे, सोनू पाटील, जगदीश सोनपिंपळे, शुभम टेंभुर्णे, प्रमोद खोब्रागडे, अजय हुमणे, अमित मोटघरे, भरत सोनपिंपळे, प्रणित भोवते, भूपेश रामटेके, राजेश अंबाडे, गुरुदेव मेश्राम, राजेश धारगावे इत्यादी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर युवा संघटने तर्फे परिश्रम घेतले. शेवटी त्यांच्या तर्फे सर्वांचे आभार मानण्यात आले.

आकाशवाणी केंद्राच्या 'कार्यक्रम अधिकारी' पदावर राहुल आत्राम यांची पदोन्नती

नांदेड : आकाशवाणी केंद्राचे कार्यक्रम प्रसारण अधिकारी म्हणून आपल्या कार्यकुशलतेने, उत्तम नियोजनशक्तीने आणि उत्कृष्ट सेवाभावाने सातत्याने उल्लेखनीय कार्य करत असलेल्या राहुल आत्राम यांना कार्यक्रम अधिकारी या महत्वाच्या पदावर पदोन्नती मिळाली आहे. त्यांच्या या भक्कम यशाबद्दल विविध क्षेत्रातून अभिनंदनाचा वर्षाव होत आहे. 'राहुल आत्राम यांनी आकाशवाणी केंद्रात कार्यरत असताना दाखवलेली समर्पणभावना, दूरदृष्टी आणि सामाजिक जाण नेहमीच प्रेरणादायी राहिली आहे. समाजकार्यात त्यांनी दिलेले मार्गदर्शन, योग्य दिशादर्शन आणि मिळवून दिलेले सहकार्य हे आम्हा सर्वांसाठी उभारी देणारे ठरले आहे. त्यांच्या पदोन्नतीची बातमी अत्यंत आनंददायी असून त्यांच्या पुढील वाटचालीस मनःपूर्वक शुभेच्छा. आकाशवाणीच्या माध्यमातून त्यांनी आणखी नवी उंची गाठावी, उत्तरोत्तर प्रगती साधावी' अशी सदिच्छा समाज संघटक ॲड. गंगाधर वानोळे यांनी व्यक्त केली. नांदेड आकाशवाणी केंद्रात सृजनशीलता, श्रोता-केंद्रित कार्यक्रम, सांस्कृतिक बांधिलकी आणि समाजाभिमुख उपक्रम यांद्वारे आत्राम यांनी गेल्या अनेक वर्षांत ठसा उमटवला आहे. स्थानिक सांस्कृतिक-सामाजिक क्षेत्रातही त्यांच्या सक्रीय सहभागामुळे नांदेड जिल्ह्यातील अनेक उपक्रमांना गती मिळाली आहे. त्यांच्या पदोन्नतीमुळे पुढील काळात आकाशवाणी केंद्राच्या उपक्रमांना अधिक दिशा आणि वेग मिळेल, अशी सर्वत्र अपेक्षा व्यक्त केली जात आहे.

अनाथपिंडक बुद्धविहारात शिवाजी महाराज जयंती साजरी

नागपूर : अनाथ पिंडक बुद्ध विहारात शिवाजी महाराज जयंती मोठ्या उत्साहात आणि थाटामाटात साजरी करण्यात आली. मंचावर अनाथ पिंडक विहाराचे अध्यक्ष सन्माननीय नरेशजी पानतावणे होते. प्रमुख वक्ता प्रा. दिगंबर पाटील होते. तसेच प्रमुख उपस्थितीत सन्माननीय एड.आरती रामटेके , प्रभुलाल परतेकी, सन्माननीय अनिलकुमार मेश्राम, सन्माननीय प्रकाश चवरे , सन्माननीय देविदास भांगे हे होते. मान्यवरांनी शिवाजी महाराजांच्या कार्यावर प्रकाश टाकला. त्याप्रसंगी एकसंघ राहून समाज आणि देशाची प्रगती कशी साध्य करता येईल यावर विचारमंथन झाले. उत्कृष्ट संचालन विहाराचे सचिव सन्माननीय अशोकजी जामगडे यांनी केले तर आभार सन्माननीय विद्यानंद उमरे यांनी मानले. कार्यक्रमाला परिसरातील बहुसंख्य उपासक आणि उपासिका उपस्थित होते.

निधन वार्ता

आशा मनोहर नगरारे

नागपूर : निरंजन नगर, बेलतरोडी येथील रहिवासी आशा मनोहर नगरारे (वय 55 वर्ष) यांचे दुःखद निधन झाले आहे. आशा नगरारे यांना मेंदूवर आघात (ब्रेन अटॅक) झाल्याने बेशुद्ध अवस्थेत दुसऱ्या रुग्णालयात दाखल केले होते. उपचार सुरू असताना त्यांची प्राणज्योत मालवली. त्यांच्या पश्चात पती, तीन मुली कूटुंबीय व आप्तेष्ट असा परिवार आहे. त्यांचेवर अंत्यसंस्कार पार पडले.

आजचे कार्यक्रम

महाराष्ट्र ऑफिसर्स फोरम परिसंवाद

दिनांक : 21 फेब्रुवारी शनिवार
वेळ : दुपारी 3.00 वा.
स्थळ : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर सांस्कृतिक भवन कॉन्फरन्स हॉल, ऊरुवेला कॉलनी, नागपूर.
विषय : नविन शैक्षणिक धोरण-2020 - संभाव्य परिणाम आणि उपाय.
कार्यक्रमाचे अध्यक्ष : मनोहर चंद्रीकापूरे अध्यक्ष, महाराष्ट्र ऑफिसर्स फोरम (म.रा.).

महाराष्ट्र अंनिस जिल्हा बैठकीत पाच शाखा कार्यकारणीची घोषणा

मौदा : महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती, नागपूर जिल्हा बैठक सरस्वती कृषी पर्यटन स्थळ चिरवा, तालुका मौदा येथे बुवाबाजी विभाग राज्य सहकार्यवाह विष्णुदास लोणारे यांच्या निरिक्षणात 9 शाखांमधून 50 कार्यकर्त्यांच्या उपस्थितीमध्ये संपन्न झाली. बैठकीची सुरुवात संविधान प्रास्ताविकेचे वाचन कोराडी शाखा अध्यक्ष ताराचंद पखिडे यांनी केली. बाल गायक यथार्थ, मनोहर कापसे व शोभा थुलकर यांनी चळवळीची गीते गायली. कार्यकर्त्यांनी स्वपरिचयासह आपले मनोगत व्यक्त केले. मंचकावर अध्यक्षस्थानी मौदा शाखा अध्यक्ष ॲड. कीर्तीमाला जयस्वाल, राज्यनिरीक्षक विष्णुदास लोणारे, जिल्हा कार्याध्यक्ष गौरव आळणे, ज्येष्ठ माजी शिक्षक वामनराव अडागळे, ताराचंद इंगळे, व्हीएनआयटी चे प्रा. भीमराव उंबरे, प्रा. विजय बोरघाटे, सरस्वती कृषी पर्यटन संचालक डॉ. गोपी निंबार्ते, रामटेक शाखेच्या कार्याध्यक्षा दीपा चव्हाण उपस्थित होते. यावेळी रामटेक, सावनेर, मौदा, कोराडी, व नांदा या शाखेच्या कार्यकारण्यांची घोषणा करण्यात आली. जिल्हा कार्याध्यक्ष गौरव आळणे यांनी पंचसूत्री व वार्षिक उपक्रमांची माहिती दिली. राज्य निरीक्षक विष्णुदास लोणारे यांनी गॅलिलिओ यांच्या जयंतीची आठवण करून चमत्काराचे प्रात्यक्षिके करून दाखवली व समितीची भूमिका मांडली. यावेळी मान्यवरांच्या हस्ते सम्राट प्रसेनजीत संस्थेच्या दिनदर्शिकेचे प्रकाशन झाले. बैठकीला बबन गायकवाड, वैशाली वाघमारे, अंजली गेडाम, मनोरमा राऊत, तारा मेश्राम, शीला सहारे, शोभा राऊत, रमा गजभिये, छब्बु डहाके, नीलिमा घाटोळे, चारुशीला फंदी, दीपिका अडागळे, कविता अडागळे, प्रकाश फंदी, वैशाली चव्हाण, जयश्री बावनगडे, रमेश बावनगडे, जीवतू चव्हाण, संजय कांतोडे, नरेंद्र पाटील, पुरुषोत्तम गायधने, संजू सवाईतील, दीपक लिचडे, रविशंकर धांडे, प्रियंका झोडपे, सतीश जोडापे, रंजना पाटील, राम मस्के, रमेश खोपे, भाऊराव धनजोडे, संजय लाडे, लाडे, वसुधा लिचडे उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे प्रस्ताविक मौदा शाखा कार्याध्यक्ष ईश्वर डहाके यांनी केले, संचालन युवा जिल्हा कार्यवाहक मनीष अडागळे तर आभार वंदना कानतोडे यांनी मानले.

संविधान परिवाराच्यावतीने छ. शिवाजी महाराज यांची जयंती साजरी

नागपूर : संविधान परिवाराच्या वतीने बहुजनांचे उद्धारकर्ते स्वराज्य निर्माते 18 पगड जातींना सोबत घेऊन क्रांतीची मशाल पेटवणारे छत्रपती शिवाजी महाराज यांची 396 जयंती डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर पुतळा जाटतरोडी येथे संपन्न झाली. जयंतीच्या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष संविधान परिवाराचे मार्गदर्शक इंजि. भूषण म्हणून होते. त्याचप्रमाणे मराठा समाजाचे सामाजिक कार्यकर्ते प्रशांत शिंगणे प्रमुख अतिथी होते. बहुजनांचे नेते प्रा. रमेश पिसे, संविधान जागरचे प्रमुख डॉ. माधव जांभुळे यांच्या प्रमुख उपस्थितीत छत्रपती शिवाजी महाराज 396 जयंती साजरी करण्यात आले. प्रथमतः परमपूज्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्याला हार अर्पण करण्यात आले. छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या पुतळ्याला फार आपण करून मानवंदना देण्यात आले. उपस्थित पाहुण्यांनी शिवाजी महाराज यांच्या कार्यावर व जीवनावर प्रकाश टाकला. कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी यांनी शिवाजी महाराजांनी आपल्या कार्यकर्त्यांनी देशातील मराठी माणसांना चेतवले कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी प्रशांत शिंगणे यांनी संपूर्ण समाजाला आव्हान केले. शिवाजी महाराजांच्या राज्यात जाती धर्माच्या पलीकडे जाऊन शिवाजी महाराजांनी सर्वधर्माच्या लोकांना एकत्र करून स्वराज्य निर्माण केले त्याची आठवण करून दिली. आपण सर्वांनी समतेने एकत्रितपणे बंधूभावाने राहावे असे आवाहन केले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष यांनी सुद्धा आपले विचार व्यक्त केल्या. आशा वर्कर युनियनचे नेते कॉम्रेड राजेंद्र साठे यांनी सुद्धा शिवाजी महाराज जीवनावर प्रकाश टाकला. कार्यक्रमात कार्यकर्ते मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. भूषण मून, प्रा. रमेश पिसे, डॉ. माधव जांभळे, राजेंद्र साठे, प्रशांत शिंगणे, चंदू बडगे, अनिल इलमकर, सुरेश गाणार, मच्छिंद्र साळवे, विकास पाटील, अनुप कांबळे, सुरेश तामगाडगे, राजू चव्हाण, जितेंद्र जिभे, प्रमोद मून, राजेंद्र गणवीर, शेवटी आभार प्रदर्शन सुरेश तामगाडगे यांनी केले.

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एम.आय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. RNI No. MAHMAR 2020/84035 Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648